

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SÜRELİ ÇOCUK YAYINLARINDA SOSYAL BİLGİLER 5.SINIF

KAZANIMLARININ İNCELENMESİ

ASLIHAN GEZ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

DR. ÖĞR. ÜYESİ CAN EKİZ

Giresun, 2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 01/07/2019 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Aslıhan GEZ'in "SÜRELİ ÇOCUK YAYINLARINDA SOSYAL BİLGİLER 5.SINIF KAZANIMLARININ İNCELENMESİ" başlıklı tezini incelemiş olup aday 05/07/2019 tarihinde, saat 10:00 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Doç. Dr. Şenol SEZER	
Üye	Prof. Dr. Ünsal BEKDEMİR	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Can EKİZ	

ONAY

...../...../201..

Prof. Dr. Güven ÖZDEM

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “SÜRELİ ÇOCUK YAYINLARINDA SOSYAL BİLGİLER 5.SINIF KAZANIMLARININ İNCELENMESİ” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

05/07/2019

Aslıhan GEZ

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergilerinin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında bulunan öğrenme alanı kazanımlarıyla ilişki durumunu belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma, nitel araştırma desenleri içerisinde bulunan doküman incelemesi özelliğini göstermektedir. Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergilerinin 2017 yılı tüm sayılarının incelendiği bu çalışmada 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan çeşitli kazanımlarla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Toplam beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde, çalışmanın problem durumuna, çalışmanın amacına, çalışmanın önemine, çalışmanın sınırlılıklarına, tanımlara ve ilgili çalışmalara; ikinci bölümde, çalışmanın kuramsal çerçevesine; üçüncü bölümde çalışmanın yöntemine; dördüncü bölümde bulgulara ve beşinci bölümde sonuçlar ve önerilere yer verilmiştir.

Tez çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendirmem için desteğini esirgemeyen sayın hocam Dr. Öğr Üyesi Can EKİZ'e teşekkürlerimi sunarım.

Aslıhan GEZ
Giresun, 2019

ÖZET
SÜRELİ ÇOCUK YAYINLARINDA SOSYAL BİLGİLER 5.SINIF
KAZANIMLARININ İNCELENMESİ

Aslıhan GEZ

Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Eğitimi, Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Can EKİZ

Temmuz 2019

Bu araştırmanın amacı, aylık olarak yayın yapan Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergilerinin içeriğini 5. Sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımları açısından incelemektir. Bu dergilerin seçilme nedeni resmi kurumlarca yayın yapan dergiler olmasıdır. TRT Çocuk dergisi, Türkiye'nin en çok izlenen çocuk kanalı olan TRT Çocuk kanalıyla ortak yayımlar yapan bir dergidir. Bilim Çocuk dergisi, TÜBİTAK kurumunun çocuklara yönelik nitelikli içerikler hazırladığı bir dergidir. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi modelindedir. Araştırmanın çalışma belgelerini Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergilerinin 2017 yılında yayımlanan tüm sayıları oluşturmaktadır. Verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı öğrenme alanı içinde yer alan toplam 33 kazanımın dergilerdeki içeriklerle ilişkili olduğu saptanmıştır. Kazanımlar, dergilerde çeşitli ağırlıklarda yer bulmuştur. Bilim Çocuk dergisinde kazanımlarla ilgili olan içeriklere Birey ve Toplum öğrenme alanında 2 kez, Kültür ve Miras öğrenme alanında 36 kez, İnsanlar Yerler ve Çevreler öğrenme alanında 7 kez, Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında 21 kez, Üretim Tüketim Dağıtım öğrenme alanında 4 kez, Küresel Bağlantılar öğrenme alanında ise 11 kez rastlanmıştır. Dergideki içerikler ve kazanımların en fazla tarih bilimiyle ilgili olan Kültür ve Miras öğrenme alanı ile ilgili olduğu görülmektedir. Bunu Bilim Teknoloji Toplum öğrenme alanı izlemektedir. İçeriklerin en az ilgili olduğu alan ise Üretim Dağıtım Tüketim ile Birey ve Toplum öğrenme alanıdır. TRT Çocuk dergisindeki kazanımlarla ilgili olduğu düşünülen içeriklere Birey ve Toplum öğrenme alanında 21 kez, Kültür ve Miras öğrenme alanında 72 kez, İnsanlar Yerler ve Çevreler öğrenme alanında 5 kez, Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında 20

kez, Üretim Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında 14 kez, Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında 10 kez, Küresel Bağlantılar öğrenme alanında ise 23 kez rastlanmıştır. İki dergi karşılaştırıldığında, TRT Çocuk dergisinde toplam 165 kazanım; Bilim Çocuk dergisinde ise toplam 81 kazanımın ilişkili olduğu konuya rastlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Öğretim Programı, Kazanım, Bilim Çocuk, TRT Çocuk.

ABSTRACT
EXAMINATION OF THE 5th GRADE SOCIAL STUDIES LEARNING
OUTCOMES IN PERIODICAL CHILDREN’S PUBLICATIONS

Aslıhan GEZ

Giresun University, Institute of Social Sciences

Social Studies Education, Master’s Thesis

Supervisor: Dr. Lecturer Can EKİZ

July 2019

The purpose of this study is to examine the 5th Grade Social Studies course learning outcomes and to examine the relationship status with the monthly Bilim Çocuk and TRT Çocuk magazines. The reason for the selection of these journals is that they are magazines published by official institutions. The journal of Bilim Çocuk is a magazine which is prepared by the institution of TÜBİTAK for children. TRT Çocuk Magazine is a monthly magazine that publishes partners with TRT Çocuk channel which is the one of the popular children’s channels. This study was conducted with the document analysis method which is one of the qualitative research models. The documents of the research are composed of all the issues published by Bilim Çocuk and TRT Çocuk magazine in 2017. The descriptive and context analyses techniques was used to analyze the data.

As a result of the study, it was appointed that 33 learning outcomes in the 5th Grade Social Studies Curriculum learning area were related to the contents in the journals. Learning outcomes were found in magazines in several density. The contents related to the learning outcomes in Bilim Çocuk magazine were found 2 times in the Individual and Society field of learning. The contents related to the learning outcomes were appointed 36 times in the Culture and Heritage field of learning and these were found 7 times in the People Places and Environment field of learning. Learning outcomes were found 21 times in the Science Technology and Society field of learning. These were found 4 time in the production-consumption distribution field of learning and 11 times in the Global Links field of learning. When the contents and learning outcomes in the journal are related, it is seen that maximum learning outcome is related to the Culture and Heritage field learning which is related to the science of history. This is followed by the Science Technology Society field of

learning. The least related content was Production Distribution Consumption and Individual and Community field of learning. The contents thought to be related to the learning outcomes in TRT Çocuk magazine were found 21 times in Individual and Society field of learning. These were found 72 times in the Culture and Heritage field of learning. Also, they were found 5 times in the People Places and Circles field of learning. These were found 14 times in the Production Distribution and Consumption field of learning. The learning outcomes were found 10 times in the Effective Citizenship field of learning. The learning outcomes were found 23 times in Global Links field of learning. When two journals are compared, a total of 165 learning outcome in TRT Çocuk magazine; a total of 81 learning outcome were found in Bilim Çocuk magazine.

Keywords: Social Studies, Curriculum, Learning Outcome, Bilim Çocuk, TRT Çocuk.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
GÖRSELLER DİZİNİ.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.5. Tanımlar	3
1.6. İlgili Araştırmalar	3

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Sosyal Bilgiler Kavramı ve Tanımı.....	8
2.2. Cumhuriyet Döneminden Günümüze Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ...	9
2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2018)	14
2.4. Çocuk Dergiciliğinin Ülkemizdeki Gelişimi ve Özellikleri.....	21
2.5. Bilim Çocuk Dergisi.....	26
2.6. TRT Çocuk Dergisi	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	28
3.1. Araştırmanın Modeli	28
3.2. Çalışma Belgesi	28
3.3. Verilerin Toplanması.....	29
3.4. Verilerin Çözümlemesi.....	29

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR.....	31
------------------	----

4.1. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarına İlişkin Bulgular	31
4.2. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarına İlişkin Bulgular	34
4.3. İnsanlar Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular.....	46
4.4. Bilim Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular	51
4.5. Üretim Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular	55
4.6. Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular	61
4.7. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular	63

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	70
5.1. Sonuçlar.....	70
5.2. Öneriler.....	74
6. KAYNAKLAR	75
ÖZGEÇMİŞ.....	81

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Akt: Aktaran

Ed: Editör

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

NCSS: National Council of Social Studies (Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)

***f*:** Frekans

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanları.....	21
Tablo 2. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarına İlişkin Bulgular.....	31
Tablo 3. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarına İlişkin Bulgular.....	34
Tablo 4. İnsanlar Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular	46
Tablo 5. Bilim Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular.....	51
Tablo 6. Üretim Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular	55
Tablo 7. Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular	61
Tablo 8. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular.....	63

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel	Sayfa
Görsel 1. Basketbol Sporü.....	32
Görsel 2. Dumansız Hava Sahası	33
Görsel 3. Sümerler Döneminden Kalma Kil Tablet	35
Görsel 4. Sultan Ahmet Camii ve Topkapı Sarayı'nın Revzenleri	37
Görsel 5. Nemrut Dağı Milli Parkı	38
Görsel 6. Koza Han	41
Görsel 7. Nevşehir'in Kültürel Yiyecekleri	42
Görsel 8. III. Ahmet Çeşmesi	43
Görsel 9. Samsun.....	44
Görsel 10. Tünel	46
Görsel 11. Kastamonu	48
Görsel 12. Bir Liman Kenti Samsun	49
Görsel 13. Efsane Kışlar.....	50
Görsel 14. İbni Sina.....	54
Görsel 15. Yenilenebilir Enerji Bir Numara.....	57
Görsel 16. İlaç Üretimi	58
Görsel 17. Yenilikçi Fikirler	60
Görsel 18. Ata'mdan Hatıralar	61
Görsel 19. Ata'mdan Hatıralar	62
Görsel 20. Ata'mdan Hatıralar	62
Görsel 21. Yellowstone Milli Parkı.....	65
Görsel 22. Dünyadan Vitray Sanatı Örneği.....	66
Görsel 23. Farklılıklar Şehri Londra	68

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Sosyal Bilgiler Programında 2005 yılından itibaren karşımıza çıkan yeni kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlardan biri de kazanımlardır. Ders kitapları, kazanımların gerçekleştirilmesi açısından temel kaynak vazifesi görmektedir. Bunun yanında hem amaçların hem de kazanımların gerçekleşmesine yardımcı olan başka kaynaklar da bulunmaktadır. Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergileri bu kaynaklar arasında gösterilebilir. Araştırma bu iki süreli yayın çerçevesinde yürütülmüştür. Araştırmanın bu bölümünde, çalışmanın problem durumuna, amacına, önemine, sınırlılıklarına, varsayımlarına, tanımlara ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte dünyadaki yenilikleri takip etmeye çalışan genç Türkiye Cumhuriyeti Devletinde, diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da reformlara gereksinim duyulmuştur. Bu amaçla, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1924 yılında ilk eğitim programı oluşturulmuştur. Daha sonrasında ise 1926, 1936, 1948, 1962, 1968, 1985, 1998, 2005, 2017 ve 2018 eğitim programları ile dünyadaki gelişmeler takip edilmeye çalışılmıştır. Bu programlar içinde en büyük değişim ise 2005 yılında yapılandırıcılık anlayışının uygulanmasıdır (Çatak, 2016; Çoban ve Akşit, 2018; Kılıçoğlu, 2015). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına bakıldığında 5. sınıfta yedi öğrenme alanı (birey ve toplum, kültür ve miras, insanlar yerler ve çevreler, bilim teknoloji ve toplum, üretim dağıtım ve tüketim, etkin vatandaşlık, küresel bağlantılar) ve bu öğrenme alanlarında toplam otuz üç kazanım olduğu görülmektedir (MEB, 2018).

Dünyada ve ülkemizde ilk örneklerinin 19. yüzyıla dayandığı çocuk dergiciliği, günümüzde oldukça yaygın bir kitle iletişim aracı haline gelmiştir. Küreselleşen dünyanın etkisiyle ülkemizde çocuk dergiciliğinde yalnızca kâr amacı güden niteliksiz dergilerin yanı sıra batı kültürünün etkisinde yayımlanan dergiler de bulunmaktadır. Gelişim özellikleri açısından medyadan daha fazla etkilenebilecek olan çocuklar için bu durum olumsuzluklar oluşturabilir. Bu olumsuzlukların görece

daha az olduğu düşünölen ve çeşitli devlet kurumları tarafından hazırlanan çocuk dergileri de bulunmaktadır. Bu dergilere örnek oluşturan ve çalışmada incelenen iki dergi Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergileridir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında bulunan kazanımların yazılı medya araçları olan dergiler ile ilişkilendirildiği çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda araştırmada incelenen iki çocuk dergisinin 2017 sayılarının içeriğinin 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımlarla benzerlik düzeyi belirlenmeye çalışılmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergilerinin 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında bulunan öğrenme alanı kazanımlarıyla ilişki durumunu belirlemektir. Araştırma kapsamında incelenen her iki dergide de en fazla hangi öğrenme alanına yer verildiği tespit etmek amaçlanmaktadır. Ayrıca elde edilecek sonuçlar ışığında çeşitli önerilerin sunulması gerekli görölmüştür. Bunlara göre araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibidir:

1. Bilim Çocuk dergisinin içeriği ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 5. kazanımları arasındaki benzerlikler nelerdir?
2. TRT Çocuk dergisinin içeriği ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 5. sınıf kazanımları arasındaki benzerlikler nelerdir?
3. Araştırmanın bulgularına göre ne tür önerilerde bulunulabilir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitici yayın kategorisinde değeriendirilebilecek çeşitli çocuk yayınları vardır. Çocuklara eğlenirken öğrenme fırsatı sağlayan çocuk dergileri günümüzde popülerliğini korumaktadır. Dergiler aracılığıyla öğretim programının kazanımlarını çocuklara aktarmanın okul dışında da öğrenmeyi sağlayacağı düşünölmektedir. Farklı dersleri desteklediği gibi sosyal bilgiler dersini de destekleyebileceği düşünölen bu yayınlar, reklam içeriklerinden bağımsız ve kendi kültürümüzle harmanlanan içerikler ürettiği için seçilmiştir.

RTÜK (2013) tarafından yapılan ‘Türkiye’de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması’ adlı çalışmadan sonuçlara göre öğrencilerin %27,5’i ders kitapları dışında düzenli olarak dergi okuduğunu bildirmiştir. Dergilerin çocuklar arasındaki bu yaygınlığı düşünüldüğünde öğretim programında amaçlanan kazanımların okul dışında da aktif bir şekilde öğrencilere aktarılabilceği görülmektedir. Bu sebeple dergilerin içeriğinin Sosyal Bilgiler dersinin kazanımları ile benzerlik düzeyini belirleyen bir çalışmanın yapılması gerekli ve önemli görülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma yalnızca Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergilerinin 2017 yılında basımı yapılan 12’şer sayısını ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında bulunan 5. sınıf öğrenme alanlarını ve kazanımları kapsamaktadır.

1.5. Tanımlar

Kazanım: Öğrenme süreci içinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla, öğrencilerin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir (MEB, 2015).

Sürelî yayın: Genellikle yılın çeşitli zamanlarında, aylık, haftalık yayınlanan dergi, magazin ve gazete gibi yayınlardır. Sürelî yayınlara genellikle cilt ve sayı numaraları vardır.

1.6. İlgili Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde, 2009 yılından günümüze kadar benzer konuları içeren 16 farklı araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmaların 10’u yüksek lisans tezi, 1’i doktora tezi, 5’i makale çalışmasıdır.

Eldiven (2018), tarafından yürütülen “Türkiye’de Yayımlanan Çocuk Dergilerinde Çocuk Kimliği Tasarımı: Çocuk Sesi, Gülbüz Türk Çocuğu, TRT Çocuk, Bilim Çocuk Dergilerinin Karşılaştırmalı Analizi” adlı tez çalışmasında, Cumhuriyetin ilanı döneminde yayımlanan Çocuk Sesi, Gülbüz Türk Çocuğu ile 2002 yılından sonra yayımlanan Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergilerinin on sayısı karşılaştırmalı bir şekilde incelenmiştir.

Samsa (2018), tarafından yürütülen “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ara Disiplin Kazanımlarına İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Görüşleri” adlı tez çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin yaklaşımı bilgi testine göre orta düzeyde oldukları, mesleki tecrübe olarak düşük olanların yüksekler göre bilgi testi puanlarının daha yüksek olduğu, öğretmenlerin ara disiplin yaklaşımı konusunda yeterli bilgileri olmadığı ve eğitime ihtiyaçları olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yılmaz (2018), tarafından yürütülen “TRT Çocuk Dergisi’nde Milli Değerler” adlı tez çalışması kapsamında TRT Çocuk dergisinin 2010 Ekim ayı ilk sayısından 2016 Haziran sayısına kadar yayımlanan 69 sayısında milli değerlere ne oranda ve nasıl yer verildiği araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, bazı milli değerlere yeterince yer verilirken bazılarında çok az miktarda yer verildiği tespit edilmiştir.

Egüz (2017), “Sosyal Bilgiler Dersindeki Küresel Eğitimle İlgili Kazanımların İletişim Teknolojileri Kullanılarak Öğretimi” adlı karma desen bir tez çalışması yürütmüştür. Çalışmada, iletişim teknolojileriyle desteklenen öğretim programının, kontrol grubuna uygulanan öğretmen merkezli eğitim-düz anlatım yöntemine göre öğrencilerin akademik başarılarını artırmada ve yüksek öğrenme kalıcılığı sağlamada daha etkili olduğuna ve iletişim teknolojileriyle desteklenen öğretim programının, öğrencilerin yeni bilgiler edinmesini, bilginin kalıcılığını, konuyu detaylandırmaya katkı sağladığı, konuları anlaşılır ve konu tekrarı yapmayı olanak sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Güngör (2017), “8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Kazanımlarının Kavratılmasında Yaratıcı Drama Etkisi” adlı deneysel tez çalışmasında yaratıcı drama uygulamasının 8. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersine karşı tutuma ve başarıya olumlu etkisi olduğunu tespit etmiştir.

Aydın (2016), “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Kazanımlarına Ait Görsellerin İncelenmesi” adlı tez çalışmasında, 2015-2016 öğretim yılı 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki Coğrafya kazanımlarına ait görselleri incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Sosyal Bilgiler ders kitaplarında kullanılan görsellerin ağırlıklı olarak fotoğraf olduğu, genel olarak Coğrafya kazanım görselleri, öğrenci düzeyine uygun olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Aydemir (2015), “Ortaokul Sosyal Bilgiler Programında Öğrencilere Kazandırılması Hedeflenen Becerilerin Kazanım ve Etkinlikler ile Öğrenci Çalışma Kitaplarında Yer Alma Düzeyinin Belirlenmesi” adlı tez çalışmasında Sosyal Bilgiler 5, 6 ve 7. sınıf öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin doküman incelenmesi yöntemi ile taramıştır. Çalışma sonucunda; kazanım, etkinlik ve öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerde en sık yer alan becerilerin “Eleştirel Düşünme” ve “Araştırma” becerileri olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca “kazanım, etkinlik ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerde en az yer alan becerilerin Sosyal Bilgiler alanına özgü becerilerin olduğu, en fazla yer alan becerilerin ise diğer derslerle alakalı ortak beceriler olduğu görülmüştür.”

Çakmak ve Taşkiran (2015), “7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesindeki Kazanımlar ve Gagne’nin Öğrenme Ürünleri” adlı çalışmada 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda (2005) yer alan Türk Tarihinde Yolculuk ünitesindeki kazanımların, Robert M. Gagne’nin öğrenme ürünlerine göre incelemiş ve kazanımların genel olarak sözel bilgi basamağında yer aldığını tespit etmişler ve bunun ilköğretim genel becerilerini yansıtmada eksik olduğunu belirtmişlerdir.

Demir (2015), “Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre 2005 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar ve Seviye Belirleme Sınav Soruları” adlı tez çalışmasında, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’nin bilişsel süreç basamakları açısından amaçların, kazanımların ve Seviye Belirleme Sınavı sorularının dağılımlarının örtüşmediği sonucuna varmıştır.

Gezer ve İlhan (2015), “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımları ile Ders Kitabı Değerlendirme Sorularının SOLO Taksonomisine Göre İncelenmesi” adlı çalışmalarında 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımlarını ve 2014 yılında basımı yapılan Sosyal Bilgiler dersi kitaplarını taksonomik açıdan incelemişlerdir. Yapılan çalışma sonucunda, 6 ve 7. sınıfta tek yönlü yapı düzeyine yönelik kazanım sayısının diğer sınıf düzeylerine göre daha az; ilişkisel yapı düzeyine karşılık gelen kazanım sayısının ise daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, 7. sınıf kazanımlarında soyutlanmış yapı düzeyine den gelen kazanım olmadığını ve diğer sınıf düzeylerinde de çok az yer aldığını belirtmişlerdir.

Tetik ve Arslan (2013), “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Kazanımlarının Ulaşılma Düzeyinin Belirlenmesi” adlı çalışmada hedefe dayalı değerlendirme modeli kullanılarak kazanımlara ulaşılma düzeylerini incelenmiştir. Yapılan çalışma kazanımların birçoğuna ulaşamadığı sonucu bulunmuştur.

Tetik (2012), “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Kazanımlarının Ulaşılma Düzeyinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı tez çalışmasında ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarının ulaşılma düzeyini belirleyerek öğrencilerin cinsiyetlerine, ailelerinin gelir durumuna göre, çalışma odası olup olmadığına ve dershaneye gidip gitmediklerine göre karşılaştırmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyinin, çalışma odasının bulunma durumunun ve dershaneye gitme durumlarının ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinin kazanımlarına ulaşmada etkileri bulunduğu tespit edilmiştir.

Çakırlar (2011), “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programında Yer Alan Ara Disiplinlerin Kazanımlarla Uyumu ve Ara Disiplinlerden Yararlanma Konusuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi” adlı tez çalışmasında İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi programında yer alan ara disiplinlerin kazanımlarla uyumu ve ara disiplinlerden yararlanma konusuna ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiştir. Çalışmadan elde edilen sonuca göre 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi kazanımlarının ara disiplinlere uygun olduğunu düşündükleri saptanmıştır.

Keçe ve Merey (2011), tarafından yürütülen “İlköğretim Sosyal Bilgiler Kazanımlarının Sosyal Bilimler Disiplinlerine ve Disiplinlerarası Anlayışa Uygunluğunun Belirlenmesi” adlı çalışmada, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda (2005) yer alan kazanımları disiplinlerarasılık açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, tarih ve coğrafya kazanımlarının yeterli olduğu; din bilimi, arkeoloji ve felsefeye ilişkin bulguların kazanımlarda yer alması hususunda eksiklik bulunduğu tespit edilmiştir.

Tan Badem (2011), “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Ekonomi Ve Sosyal Hayat Ünitesindeki Kazanımların Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Elazığ İli Örneği)” adlı tez çalışmasını Sosyal Bilgiler

öğretmenleri ile yürütmüştür. Elde edilen sonuçlara göre, Sosyal Bilgiler dersinin etkin sürdürülmesi için yapılan uygulamaların hayatla iç içe yürütülmesi gerektiği belirtilmiş, günümüzde yapılan uygulamaların (performans, proje, vb.) öğretimi destekler nitelikte olduğu görüşü savunulmuştur.

Kaçar (2009), “İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarının Gerçekleştirilme Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Diyarbakır İli Örneği)” adlı tez çalışmasını ilgili konuyla ilgili Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden görüş toplayarak yürütmüştür. Araştırma sonuçlarına göre 6. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tüm öğrenme alanlarındaki kazanımları gerçekleştirme düzeyine sahip oldukları saptanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler Kavramı ve Tanımı

Sosyal Bilgiler kavramı bir ders olarak ilk kez 20. yüzyılın başında ABD’de ortaya çıkmıştır. Kökenleri çok eskiye dayanmayan Sosyal Bilgiler kavramı ile ilgili geçmişten günümüze pek çok tanım yapılmıştır. Sosyal Bilgiler kavramı ile ilgili üzerinde uzlaşılabilir bir tanım yapmak oldukça güç olmuştur ancak sosyal bilgileri tarih, coğrafya ve vatandaşlık disiplinleri sınırlarından kurtaracak ve diğer tüm sosyal bilim disiplinleriyle harmanlayacak bir öğretim programı olduğunun anlaşılması için aşağıdaki tanımlara yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler eğitimi ile ilgili çalışmalar yapan ve uluslararası kuruluşların en önemlilerinden biri kabul edilen [National Council of the Social Studies (NCSS)], ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi’dir. Bu konsey Amerika’da sosyal bilgiler programlarının hazırlayıcısıdır. Sosyal bilgiler eğitimi üzerine çalışanlar konseyin aşağıdaki tanımını dikkate almakta ve çalışmalarında kullanmaktadırlar (Safran, 2011).

“Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülün sistematiği ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır.” (NCSS, 1993’ten akt. Doğanay, 2005).

Ülkemizde sosyal bilgiler ile ilgili çalışmalar yapan Erden’e (2000) göre “Sosyal Bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak,

öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı” olarak tanımlanmıştır.

Sosyal bilgilerle alakalı daha kapsamlı bir tanımlama yapan Doğanay’a (2005) göre sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin içerik ve yöntemlerinden faydalanarak, insanın sosyal ve fiziksel çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içerisinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan, küreselleşen dünyada hayatla ilgili demokratik değerlere sahip, düşünen ve demokratik yurttaşlar yetiştirmeyi hedefleyen bir çalışma alanıdır. Safran (2011) da aynı şekilde sosyal bilgilerin demokratik yurttaşlar yetiştirme işlevinin ön planda olduğu ifade etmiştir.

Sönmez (1997) ise “Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler” şeklinde tanımlamıştır. Sönmez’e göre tüm toplumsal olgular ve ilişkiler, bireyin gizli güçleri doğrultusunda kendini geliştirmesi, toplumsal hayatı düzenleyen her etkinlik bu tanım kapsamı içindedir. Toplumsal hayatı düzenleyen tüm ilke ve genellemeler sosyal bilgilerin konusu olabileceği için disiplinler arası bir ders programı şeklinde ele alınmıştır.

Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersi tıpkı ABD’de olduğu gibi toplumsal olayların eğitim anlayışına ve öğretim programlarına yansımaları olan bir ders olarak değerlendirilebilir. Toplumsal uyum işlevi gören Sosyal Bilgiler dersinin temel amacının bireyin etkin, üretken bir vatandaş olarak yetişmesi olduğu söylenebilir (MEB, 2018).

2.2. Cumhuriyet Döneminden Günümüze Sosyal Bilgiler Öğretim Programları

Formal bir dersin amaçlarına ulaşılabilmesi ve yürütülmesi için öğretim kurumlarında bu dersin işlenişine ilgili çeşitli bilgiler içeren öğretim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. “Öğretim programı, bir dersin öğretimi için gerekli olan, amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme olmak üzere dört temel öğeden oluşan, öğretim uygulayıcıları tarafından kullanılan bir kılavuz” olarak tanımlanır (Yazıcı ve Koca, 2011).

Cumhuriyetin ilanı her alanda olduğu gibi eğitim alanında da yenilikler getirmiştir. Eğitim alanındaki en temel yenilikler Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun

çıkarılması ve yeni Türk harflerinin kabulüdür. Cumhuriyet döneminde 1924 yılında ilk eğitim programı oluşturulmuştur. Daha sonra ise 1926, 1936, 1948, 1962, 1968, 1985, 1998, 2005, 2017 ve 2018 yıllarında Sosyal Bilgiler eğitim programları güncellenerek ve geliştirilerek günümüze gelinmiştir.

Ülkemizde Cumhuriyet'in ilanıyla beraber sosyal bilgiler dersi eğitim anlayışında birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler öğretim programlarına yansımış ülkemizin içinde bulunduğu gündemle şekillenmiştir. Cumhuriyet döneminin ilkokul programı 1924'te hazırlanmıştır. Bu program gelecek programlar için geçiş niteliğinde bir program olmuştur; öncelikli amaç "Cumhuriyet rejimini, faziletlerini ve gereklerini benimseterek, yine bu niteliklere uygun vatandaşlar yetiştirmektir." Yine bu programdan Atatürk ilke ve inkılâplarını toplumun özellikle kırsal kesimlerine ilkokullar aracılığıyla aktarılması hedeflenmiştir (Budak ve Budak, 2014).

1926 programında, "genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmek" hedeflenmiştir (Sönmez, 1997). 1926 yılından itibaren hazırlanan programların tümünde tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerine yer verilmiştir. 1924 programında yer alan "musabakat-ı ahlakiye ve malumat-ı vataniye" dersleri 1926 programında "Yurt Bilgisi" adıyla yer almıştır (Bilgili, 2012). Bu dönemde Cumhuriyet'in temel değerlerini kavratmak amacı ile önemli değişiklikler olmuştur. Cumhuriyeti ön planda tutan içerikler öğretim programında ve ders kitaplarında ağırlıklı olarak yer almıştır. Meşrutiyet yönetiminin felsefesini yansıtan görüşler çıkarılmıştır (Başgöz, 1995). Bu dönemde hazırlanan öğretim programlarında, Atatürk tarafından Türkiye'ye davet edilen yabancı eğitim uzmanı John Dewey'in de katkıları olmuştur. Böylece 1926 programı ilk kapsamlı denilebilecek bir öğretim programı olarak uygulamaya geçirilmiştir (Budak ve Budak, 2014). Yine bu dönemlerde Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifiyle Afet İnan tarafından "Vatandaş İçin Medeni Bilgiler" adlı bir kitap yazılarak 1931 yılında okutulmaya başlanmıştır (Bilgili, 2012).

1936 programı, 1926 ilkokul programındaki eksiklikleri gidermek için oluşturulmuştur. 1935 yılında Kültür Bakanlığının emri ile kurulan komisyon, 1926

İlkokul Programını bazı direktiflere göre incelemiştir ve elde edilen tecrübelerle göre 1936 İlkokul Programı oluşturulmuştur (Çatak, 2016).

1936 programının amaçları aşağıda sıralanan 8 madde altında toplanmıştır. Bu maddelerin beşinin Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi dersleriyle doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir.

“Bilimsizliği gidermek; kültür içinde her gün daha çok çocuk ve yurttışı okutup yetiştirecek bir program uygulamak; kuvvetli cumhuriyetçi, ulusçu (milliyetçi), halkçı, devletçi, laik, ve devrimci yurttış yetiştirmek; çocukları zihnen ve bedenen geliştirmek ırasını, karakterini ulusal tarihimizin gösterdiği yüksek derecelere çıkarmak; eğitim ve öğretimde güdülen usul, bilgiyi yurttışa maddi hayatta başarı sağlayan bir cihaz haline getirmek; eğitim her türlü hurafe ve yabancı fikirlerden uzak, üstün, ulusal ve yurttış olmak; her eğitim ve öğretim kurumunda öğrencinin teşebbüs kabiliyetini kırmamaya sevgi ve okşayışla özen göstermekle beraber onları hayatta kusurlu olmaktan korumak için ciddi bir disiplin ve düzene, içten bir ahlak anlayışına alıştırmak; vatandaşların, Türk’ün derin tarihini bilmesine olağanüstü bir önem vermek; Bu bilgi Türk’ün kapasite ve enerjisini, nefesine güven duygularını ve ulusal varlığına zarar verecek bütün akımlara karşı sarsılmaz dayanımını kutsal bir evin olduğunu benimsetmek; Türk dilinin ulusal, tükel ve dil haline gelmesi hakkındaki ciddi çalışmalara devam etmektir” (Sönmez, 1997).

1938 Ortaokul Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi dersleri 1938-1939 öğretim yılından itibaren 11 yıl süreyle (1949’a kadar) uygulamada kalmıştır (Cicioğlu, 1982). Ortaokul programı içindeki Tarih dersine bakıldığında birinci sınıfta “tarihten evvelki zamanlar ve eski zamanlar”, ikinci sınıfta, “orta zamanlar”, üçüncü sınıfta ise “yeni ve yakın zamanlar”, “Türkiye Cumhuriyeti” şeklinde konular ayrılmıştır. Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerindeki konular ise öğrencilerin bilişsel, duyuşsal düzeylerinin çok üstünde ve oldukça kapsamlı olduğu söylenmektedir (Çatak, 2016: 10).

1948 İlkokul Programı ve 1949 Ortaokul Programı incelendiğinde önemli bir değişiklik görülmemektedir. 1926 programı zaman zaman yapılan değişikliklerle 1962 yılına kadar devam etmiştir. Örneğin “Yurt Bilgisi” dersinin adı “Yurttışlık Bilgisi” olmuştur (Bilgili, 2012). Gerek İlkokul programındaki Hayat Bilgisi, Tarih,

Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi; gerek ortaokul programındaki Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri 1926, 1930, 1932, 1936 ve 1948 yıllarında tek disiplinli öğretim anlayışı ile okutulmuştur (Kılıçoğlu, 2015).

“Sosyal Bilgiler” kavramı ilk kez disiplinler arası ve bütünleşmiş bir program anlayışı olarak 1960’lı yıllarda benimsenmiştir (Kılıçoğlu, 2015). Cumhuriyet döneminin birtakım siyasi gelişmeleri, askeri müdahaleleri Sosyal Bilgiler derslerinin de yeniden düzenlenmesini beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla 1962 programı, 1948 programının katı, yoğun ve mahalli şartları göz ardı eden anlayışına bir tepki olarak gelişmiştir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012). Önceki programlarda Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi adlarıyla yer alan bağımsız dersler, 1962 tarihli İlkokul Programı Taslağı’nda birleştirilmiş ve bu dersin adı “Toplum ve Ülke İncelemeleri” olmuştur (Sönmez, 1997). Bu ders bir ders kitabı olarak çıkarılamamıştır bu yüzden öğretmenler ellerindeki Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi kitaplarından faydalanarak bu dersi işlemeye çalışmışlardır (Güngördü, 2001). Ancak öğrenmeyi destekleyecek öğretim araç-gereçlerinin olmayışı, öğretmenlerin ise mesleki donanımının yetersizliği nedeniyle geleneksel eğitim anlayışı devam etmiştir (Öztürk ve Otluoğlu, 2005).

“Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersinin adı 1968 yılında “Sosyal Bilgiler” olarak değiştirilmiştir (Kılıçoğlu, 2015). 1962 ve 1968 yıllarındaki bu değişimlerin Amerika Birleşik Devletleri’ndeki “yeni sosyal bilgiler” reform hareketlerinden etkilendiği görülmüştür (Erden, 2000). Ülkemizde “Sosyal Bilgiler” ismi ile 1968-69 öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970-71 yılında ise deneme olarak bütün ortaokullara bu ders girmiştir. “Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 9. Milli Eğitim Şurası kararları uyarınca, 15.11.1974 tarih ve 459 sayılı kurul kararı ile temel eğitim 4., 5., 6., 7. ve 8. Sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinin okutulmasına karar verilmiştir” (Safran, 2011).

1968 yılından beri ilkokullarda, 1977 yılından beri de ortaokullarda okutulmaya başlanan Sosyal Bilgiler dersi 1985 yılında II. Kademedede “Milli Tarih”, “Milli Coğrafya” ve “Vatandaşlık Bilgisi” adıyla ayrı dersler şeklinde verilmeye başlanmıştır. 1997-1998 öğretim yılında ise 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi tekrar okutulmaya başlanmıştır. 1998 yılında dünyadaki eğitimle ilgili

gelişmeler de dikkate alınarak program geliştirme çalışmalarına ağırlık verilmiştir (Kılıçoğlu, 2015: 9). Nitekim 1998 Sosyal Bilgiler Programı'nın 6. maddesine bakıldığında: “Konular Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık, Ekonomi, Psikoloji, Sosyoloji, Antropoloji, Hukuk ve Eğitim alanlarıyla ilişkili olmak üzere çok yönlü bütün olarak işlenir”, ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. Bu madde ile eski programlara nazaran günümüz sosyal bilgiler eğitim anlayışına ilk kez yaklaşıldığı görülebilir (Çatak, 2015).

2004-2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında önemli değişikliklere gidilmiştir. Bu değişiklikler Dünya’da meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmelerin Türkiye’ye yansımalarının bir sonucudur (Bilgili, 2012). 2005 programında, Avrupa Birliği normları esas alınarak ve 8 yıllık kesintisiz eğitimin de bütünlüğü düşünülerek öğrenci merkezli, yapılandırmacı yaklaşım, disiplinler arası, tematik yaklaşım ve sarmallık ilkelerinden yararlanılmıştır. Bu program tüm ders programlarını derinden etkilemekle beraber özellikle yapılandırmacı yaklaşımın ölçme ve değerlendirmeyi daha geniş tuttuğunu gösterir (Çatak, 2016). Yeni bir kavram olarak karşılaşılan yapılandırmacı yaklaşım ise şu şekilde tanımlanabilir: “Yapılandırıcı öğrenme, öğrencilerin aktif bir şekilde bilgiyi oluşturması, yorumlaması ve ön bilgilerine göre yeniden organize etmesi inancı üzerine temellenmiştir” (Yanpar, 2006).

2005 Programı Sosyal Bilgiler Öğretim Programının vizyonu, “21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.” şeklinde belirlenmiştir (MEB, 2005).

2005 yeni Sosyal Bilgiler programında öncelikle “sosyal bilgiler” tanımında bir değişiklik olmuştur. Eski yaklaşımlarda sosyal bilgiler deyince, tarih, coğrafya ve vatandaşlık konularının birleşimi olarak görülen bir ders akla geliyordu. Yeni

programda ise antropoloji, psikoloji, felsefe, sosyoloji, ekonomi, hukuk gibi bilimleri kapsayan çok disiplinli bir yaklaşım benimsenmiştir. Böylelikle sosyal bilgiler, tarih, coğrafya ve vatandaşlık derslerinin ayrı üniteler şeklinde işlendiği sınırlardan çıkarak sosyal bilimler disiplinleriyle harmanlanan sosyal bilgiler ünitesi şeklinde bir yaklaşım oluşturulmaya çalışılmıştır (Ata, 2006). 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının getirdiği yapılandırmacılık temelli yeni anlayışlarla zaman zaman güncellenerek günümüze gelen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı çok yönlü ve disiplinler arası bir ders olmasını devam ettirmektedir.

17/07/2017 tarihinde ve 75 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı kararıyla İlkokul (4. Sınıf), Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu (5-7. Sınıflar) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı yürürlüğe girmiştir. Bu program, 2018 Ocak ayında güncellenerek günümüzde kullanılan halini almıştır. 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, kendisinden önceki (2005) programa göre daha az kazanım, değer ve öğrenme alanı içerirken daha fazla temel beceriye yer verilmektedir (Çoban ve Akşit, 2018).

2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2018)

Bu öğretim programı [İlkokul (4. Sınıf), Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu (5-7. Sınıflar) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı], 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 28. maddesinin 6. fıkrasının (a) bendi hükmü gereğince Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 19/01/2018 tarihinde 12 sayılı karar ile yürürlüğe konmuştur. Bu program, 27 temel beceri içerirken, önceki program (2017) 26 temel beceri içermektedir. Ve 2018 programı toplam 131 kazanıma sahipken, 2017 programı 132 kazanım içermektedir. Öğrenme alanlarında ise herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (Çoban ve Akşit, 2018; MEB, 2018).

MEB, (2018) 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 2. Maddesinde ifade edilen ‘Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları’ ile ‘Türk Milli Eğitiminin Temel İlkelerini’ esas alarak öğretim programlarını hazırlamıştır. Bu öğretim programları okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeylerinde birbirini tamamlayıcı şekilde belirli amaçlara ulaşmaya yöneliktir.

2.3.1. Öğrenme Alanları ve Kazanımlar

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı; “*Birey ve Toplum*”, “*Kültür ve Miras*”, “*İnsanlar Yerler ve Çevreler*”, “*Bilim Teknoloji ve Toplum*”, “*Üretim Dağıtım ve Tüketim*”, “*Etkin Vatandaşlık*” ve “*Küresel Bağlantılar*” olmak üzere 7 öğrenme alanı çerçevesinde şekillenmiştir. Programın içeriği yukarıda sıralanan öğrenme alanlarına göre düzenlenmiştir. “Öğrenme alanı, birbiri ile ilişkili bilgi, beceri ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden disiplinler arası bir yapıdır” (MEB, 2018).

Öğrenme alanlarının öğrenmeyi organize eden ve işlenecek ünitelerdeki kazanımları gerçekleştirmeye yönelik bir işlevi vardır. “Öğrenme alanı sosyal bilgiler içerisindeki bilgi, beceri, tutum, değer ve davranışların nasıl düzenleneceğini ifade etmektedir” (Şimşek, 2016).

Öğrenme alanları programın iskeletini oluşturan bölümlerdir. Bundan dolayı 4. sınıftan 7. sınıfa kadar tüm sınıf programlarında aynıdır ve genişleyerek devam eden bir bakış açısını belirtir. Sosyal Bilgiler programında bir sosyal olguya tek bir bakış açısıyla yaklaşılmaz. Öğrenme alanı adı verilen bu sınıflamalar aslında sosyal bir olguyu tümüyle kavrayabilmek için başvuru bakış açısıdır. Sosyal bilgiler dersini işleme sürecinde öğrenme alanlarının tamamının bakış açısıyla bir konunun işlenmesi uygun görülür. Gerçeğin çok boyutlu olduğu düşünüldüğünde bir konuyu öğrencilere aktarırken onun diğer boyutları da verilmelidir (Köksal, 2016).

Örnek olarak Üretim Tüketim ve Dağıtım öğrenme alanı ekonomi sosyal bilim disiplini ile doğrudan alakalı olmasına rağmen Sosyoloji biliminin konusu olan toplumsal hayata ve Coğrafya biliminin konusu olan doğal çevreye ait konu ve kazanımları da içerir. Görüldüğü gibi öğrenme alanlarının her biri aslında doğrudan bir sosyal bilim disipliniyle ilişkili olsa da dolaylı olarak diğer sosyal bilim disiplinleriyle de ilgisi bulunan konular ve kazanımları da içerisinde barındırır. Böylece öğrencilerin çok yönlü düşünmesi ve öğrendiklerini gündelik hayata aktarması beklenir (Aydın ve Oturak-Eyecisoy, 2014).

Bu aktarma öncelikle eğitimin bireye istendik davranışlar kazandırma amacıyla gerçekleşir. Sosyal Bilgiler dersi de eğitimin bu amacına hizmet ederek çeşitli kazanımları içerir. Öğretim programlarında bu amaçla kazanımlar yer almıştır. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ‘özel amaç’ ve ‘konu’ kavramları kazanımları karşılıyordu. 2005 Sosyal Bilgiler Programında ise kazanımlar hedef davranış anlayışından vazgeçilerek yeni bir anlayışla hazırlanmıştır ve ‘kazanım’ adıyla ilk kez bu programda yer almıştır. Kazanım kavramının çeşitli tanımları olsa da MEB “öğrenme süreci içinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler” şeklinde tanımlamıştır. Kazanımlarda “...yapar, ...uygular” şeklinde ifadeler kullanılarak öğrenciye görelilik dikkate alınmıştır. Ayrıca kazanımlar öğrenme alanının özelliklerine ve öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olarak hazırlanmıştır (Kodal ve Tarhan, 2014; Şimşek, 2016; Yazıcı ve Koca, 2011).

Araştırmada incelenen öğrenme alanları ve 5. sınıf kazanımları aşağıda belirtilmiştir (MEB, 2018: 11-19):

Birey ve Toplum: Temel olarak ‘ben’ ve ‘biz’ olma süreçlerini içeren bu öğrenme alanında sosyal bilimlerden psikoloji, sosyoloji ve sosyal psikolojiye odaklanılmakla birlikte disiplinler arası bir yaklaşım da benimsenmiştir. Buna göre öğrenciler, ‘ben’ ve ‘biz’ olma süreçlerini etkileyen mekânsal, tarihî ve kültürel faktörleri de değerlendirme imkânı bulacaklardır.

Bu öğrenme alanı ile aşağıdaki kazanımların edinilmesi amaçlanmaktadır:

1. Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.
2. Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.
3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.

4. Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.

Kültür ve Miras: Temelde tarih odaklı olan bu öğrenme alanı kültür ve kültürel mirası ön plana çıkaran bir yapıya sahiptir. Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir milli bilincin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Böylece öğrenciler kültürel öğelerin, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler olduğunu kavrayacaktır. Bunun yanında kültürümüzün dünya kültürel mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağladığı kavratılır.

Bu öğrenme alanı ile aşağıdaki kazanımların edinilmesi amaçlanmaktadır:

1. Somut kalıntılarında yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkıları fark eder.
2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır.
3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.
4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.
5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler: İnsan yaşamı için gerekli mekânsal temel bilgi, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçlayan bu öğrenme alanı, temelde coğrafya odaklıdır. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile insanın çevresi ve etkileşimini tanımak, bu konuda çeşitli beceri ve değerleri kullanarak bu etkileşimin neden ve sonuçlarını anlamak ve geleceğe yönelik bireysel ya da toplumsal bakış açısı kazandırabilmek amaçlanmaktadır. İnsan, yer ve çevre etkileşimi, geniş ve renkli bir yelpaze oluşturur. Günümüzün teknolojik gelişmeleri sonucunda insanlar tüm dünya ile iletişim kurabilmekte, bu sayede etkilemekte ve etkilenmektedirler. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı sayesinde Sosyal

Bilgiler dersinin okutulduğu bütün sınıf düzeylerinde öğrencilere araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, gözlem, harita okuryazarlığı ve mekânı algılama becerilerinin kazandırılması hedeflenmiştir. Öğrenciler bu alana, basitten karmaşığa, yakından uzağa ve bulunduğu yerden çevreye doğru açılan ve gittikçe kompleks bir hâl alan bir yaklaşım ile dâhil edileceklerdir.

Bu öğrenme alanı ile aşağıdaki kazanımların edinilmesi amaçlanmaktadır:

1. Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.
2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.
3. Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.
4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.

Bilim, Teknoloji ve Toplum: Bu öğrenme alanında öğrencilerden; yenilikçi, eleştirel ve bilimsel düşüncenin bilim ve teknolojideki gelişmelerin temeli olduğunu; bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgiye ulaşmada teknolojiyi kullanma becerisi edinmeleri beklenmektedir. Öte yandan, teknolojilerin günlük hayatla ne derecede ilişkili olduğunu öğrenirken bazı teknolojik ürünlerin doğaya verdiği zararları tartışır. Bilimsel eserlerin yasalarla korunduğunu fark ederek akademik dürüstlük ilkelerini dikkate alır.

Bu öğrenme alanı ile aşağıdaki kazanımların edinilmesi amaçlanmaktadır:

1. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.

2. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.
3. Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.
4. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler.
5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.

Üretim, Dağıtım ve Tkretim: Bu ğrenme alanının temelini öğrencilerin girişimci ve bilinçli tüketicici becerilerinin geliştirilmesi oluşturur. lke ekonomisinde kaynakların sınırlı olduğunu kavramaları, mevcut kaynakları korumak gereğinin önemine inanmaları, kendi ekonomik yaşantısını diğerlerinininkiyle karşılaştırarak farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koymaları, yaşadığı yerin ekonomik koşullarını inceleyip bu koşulları geliştirmek için çaba göstermeleri beklenmektedir. “retim, Dağıtım ve Tkretim”, ekonomiyle ilgili konuların tipik temasıdır. Öğrenciler retim, dağıtım ve tkretim ile ilgili temel kavramları öğrenir. Öğrencilerin meslekleri tanıyarak ilgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği özellikleri bilmesi hedeflenmiştir.

Bu ğrenme alanı ile aşağıdaki kazanımların edinilmesi amaçlanmaktadır:

1. Yaşadığı yerin ve vresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.
2. Yaşadığı yer ve vresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıır.
3. vresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.
4. Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tkretim ağını analiz eder.
5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.
6. Bilinçli bir tüketicici olarak haklarını kullanır.

Etkin Vatandaşlık: Bu ğrenme alanı sosyoloji, siyaset bilimi ve hukuk çerçevesinde etkin vatandaşlık kavramına odaklanmaktadır. Öğrencilerin, grup,

kurum ve sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu; onları etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları; bunların bireyleri ve kültürü nasıl etkileyip kontrol ettiklerini ve varlıklarını nasıl sürdürüp değiştirdiklerini bilmesi önemlidir. Bu konuda elde edilen bilgiler ışığında, öğrenciler “Toplumumuzda ve diğer toplumlarda grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin rolü nedir? Grup, kurum ve sosyal örgütlerden ben nasıl etkileniyorum? Grup, kurum ve sosyal örgütler nasıl değişir? Bu değişikliklerde benim rolüm nedir?” sorularına cevap verebilmelidir. Toplum yaşamında doğacak sorunların en önemli güvencesi olarak örgütlü bir devlet gücünün varlığını kavrarlar. Toplumsal sorunların nasıl çözüldüğünü ve düzenin nasıl sağlandığını anlayarak egemenliğin kaynağının millete dayandığı yönetimlerde, birey haklarının ve toplum düzeninin nasıl korunduğunu fark ederler. Toplumsal hizmetlere ve değişik resmî etkinliklere katılma yollarını öğrenerek yönetimi etkilemek için hangi demokratik yolların olduğunu kavrarlar.

Bu öğrenme alanı ile aşağıdaki kazanımların edinilmesi amaçlanmaktadır:

1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.
2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar.
3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.
4. Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklâl Marşına değer verir.

Küresel Bağlantılar: Günümüzde inançlar, fikirler, insanlar, sermaye, bilgi, teknoloji, kültürel ve siyasi sınırları aşarak küresel boyutta hareket hâlinindedir. Böyle bir dönemde devletler de kendisi dışındakilerle bir yandan iş birliği yaparken diğer taraftan rekabet etmektedirler. Öğrencilerin bu ilişkileri kavrama ve değerlendirme konusunda bilinçli olmaları gerekmektedir. Küresel bağlantılar öğrenme alanı ile gelişen dünyanın gündemini takip eden, karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilen etkin ve sorumlu Türk vatandaşları yetiştirmek amaçlanmaktadır.

Bu öğrenme alanı ile aşağıdaki kazanımların edinilmesi amaçlanmaktadır:

1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.

2. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.

3. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar.

4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (2018) öğrenme alanları ve sınıf düzeylerine göre bulunan kazanım sayısı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme Alanları

SINIFLAR	4. SINIF	5. SINIF	6. SINIF	7. SINIF
ÖĞRENME ALANI	Kazanım Sayısı	Kazanım Sayısı	Kazanım Sayısı	Kazanım Sayısı
Birey ve Toplum	5	4	5	4
Kültür ve Miras	4	5	5	5
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	6	5	4	4
Bilim, Teknoloji ve Toplum	5	5	4	4
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	6	6	5
Etkin Vatandaşlık	4	4	6	4
Küresel Bağlantılar	4	4	4	4
Toplam	33	33	34	31

Kaynak: MEB, 2018

2.4. Çocuk Dergiciliğinin Ülkemizdeki Gelişimi ve Özellikleri

Yurdumuzda çocuk dergiciliğinin ilk örneklerinin Tanzimat döneminde yer aldığı bilinmektedir. Tanzimat dönemiyle birlikte farklı ülkelerde yapılan yayınları takip eden aydınların, eğitim amaçlı batıya gönderilenlerin ülkeye dönmesiyle yeni türlerin tercümeler ile edebiyatımızda yer aldığını görürüz. Yaşanan bu bilinçlenmeler ışığında çocuk edebiyatı alanının oluşumunun temelleri atılmaya başlar. Böylelikle çocuk dergiciliği de çocuk edebiyatımızda yerini almaya başlar (Arslan, Şimşek ve Yakar, 2016).

Çocuk dergiciliğinin ülkemizdeki ilk örneği olan ve Tevfik Bey tarafından 1869 yılında başlanıp haftalık olarak basımı yapılan Mümeyyiz Dergisi, 49 sayı olarak yayımlanmıştır. Daha sonra 1873/1874 yıllarında Hazine-i Etfal dergisi yayınlanmıştır. Tahsin Bey, 1875 yılında Sadakat Dergisi'ni, yine aynı yıl içerisinde Etfal Dergisi'ni 13 sayı olarak yayımlamıştır. Mehmet Şemsi Bey tarafından 1876 yılında haftalık bir dergi olan Arkadaş yayınlanmıştır. 1880 yılında Şemsettin Sami tarafından kadın ve çocuklar için Tercüman-ı Hakikat'in çocuk eki olan Aile yayınlanmıştır. Yine 1880 yılında Kemal Efendi'nin çıkardığı Bahçe Dergisi yayınlanmıştır. 1881 yılında yayınlanan Mecmua-i Nevresdigan bir okul dergisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine 1881'de Mehmet Ziya Bey tarafından Çocuklarla Kıraat adlı eğitici çocuk dergisi çıkarılmıştır. 1882'de Mehmet Şemsettin Bey, 16 sayılı yayımlanan Çocuklarla Arkadaş Dergisi'ni çıkarmıştır. Serafin Bey, dili diğer çocuk dergilerine göre ağır olan Vasıta-yı Terakki Dergisi'ni 1883 yılında 4 sayı olarak çıkarmıştır. 1887 yılında Mehmet Şemsettin Bey tarafından Çocuklarla Talim adlı eğitici çocuk dergisi yayınlanmıştır. 1896 yılında Hakkı Tahir, iki yıl boyunca haftalık olarak yayınlanan Çocuklara Mahsus Gazete'yi çıkarmıştır. Ahmet Mithat, 1897 yılında 166 sayı olarak yayınlanan Çocuklara Rehber isimli dergiyi çıkarmıştır. 1904 yılında Mustafa Necati tarafından 43 sayı olarak Çocuk Bahçesi adlı dergi çıkarılmıştır. 1909'da A. Şerif tarafından Musavver Küçük Osmanlı adlı dergi, Mehmet Faik tarafından ise yazı kurulunda Servet-i Fünun yazar ve şairlerinin bulunduğu Arkadaş Dergisi yayın hayatına atılmıştır. 1913 yılında Giritli Rahmi Bey, Çocuk Yurdu adlı dergiyi yayınlamış, yine aynı yılda Ahmet Halit tarafından yayınlanan Çocuk Dünyası (başka bir kaynakta 1912) adlı dergi, 1926 yılında dönemin ünlü yazarlarının imzalarıyla yeniden yayınlanmaya başlamıştır. Yine 1913 yılında Mağmumi tarafından Mektepli Dergisi, Leon Lütfi tarafından haftalık olarak Çocuk Duygusu adlı dergi, ilk Türk adının kullanıldığı Türk Yavrusu Türk Kütüphanesi tarafından Gündüz Alp imzasıyla, Türk Yurdu Kütüphanesi tarafından ise Çocuk Bahçesi adlı çocuk dergisi yayınlanmaya başlamıştır. 1914 yılında sahibi belirli olmayan okul öncesine yönelik Çocuk Dostu adlı dergi çıkarılmıştır. 1915 yılında Talebe Defteri adlı dergi yayınlanmaya başlamıştır. 1918'de Mehmet Asaf tarafından sağlık dergisi özelliği taşıyan ve haftalık olarak Hür Çocuk dergisi çıkarılmıştır. 1922 yılında ilk 27 sayılı yayımlanan daha sonra 1925 yılında tekrar

yayınlanmaya başlanan Bizim Mecmua dergisi Hulusi imzasıyla çıkarılmıştır. 1923 yılında, Süleyman Tevfik'in sorumlu olduğu Çocuk Postası dergisi, Tahsin Demiray'ın sahibi olduğu Haftalık Resimli Gazetemiz adlı dergi yayınlanmaya başlamıştır. 1925 yılında Sabiha Zekeriya ve Zekeriya (Sertel) tarafından Sevimli Mecmua adlı dergi çıkarılmıştır. 1926 yılında Muallim Ahmed Halid (Yaşaroğlu) tarafından Çocuk Dünyası adlı dergi tekrar çıkarılmaya başlanmıştır. 1927'de Hocaoglu Salim tarafından İzmir'de Çocuk Yıldızı adlı dergi çıkarılmıştır (Oğuzkan, 1999; Yalçın ve Aytaş, 2002).

Yukarıda bahsedilen Cumhuriyet öncesi dönemine kadar yayınlanan dergilerin neredeyse tamamına yakını düzenli ve istikrarlı bir yayın hayatı sürdürememiştir. Bu durumun nedenleri arasında dönemin sosyal, siyasal istikrarsızlıkları, savaşların olumsuz etkisi olduğu söylenmektedir. Dönemin dergilerinin dili çocukların anlama düzeylerinin üzerinde bulunmakta ve noktalama, cümle yapıları gibi konularda da uyum bulunmamakta, resimlemelerde ise genel olarak taklit yolu ön plandadır (Yalçın ve Aytaş, 2002).

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde, çocuk dergiciliği yeni bir döneme girmiştir. 1928'de yeni harflerin kabulüyle birlikte çocuk dergilerinin hem sayısı hem de baskı sayıları artmıştır. Çocuk Sesi (1928), Afacan Arkadaş (1928), Mektepli (1928), Çocuk ve Rüya (1928) 1930-40'lı yıllarda yayınlanmaya başlanan Yavru Türk, Çocukça, Çocuk Haftası, Çocuk dergileri bu ilk akıma örnek gösterilebilir (Arslan, Şimşek ve Yakar, 2016; Yalçın ve Aytaş, 2002).

Çocuk dergiciliğinin ilerleyen yıllarında ise 1945 yılında çıkarılmaya başlanan ve uzun soluklu yayın hayatı olan Doğan Kardeş dergisi öne çıkmaktadır. Milliyet Çocuk Dergisi, Milliyet Yayınları tarafından 1972 yılından itibaren haftalık olarak çıkarılmaya başlanmıştır. 1977 yılından itibaren Tercüman Gazetesi tarafından Tercüman Çocuk yayınlanmaya başlamıştır. 1979 yılında, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ilkökul öğrencilerinin hedef kitlesi olduğu Diyanet Çocuk Dergisi yayınlanmaya başlamıştır. Yeni Can Kardeş dergisi 1980 yılında Yeni Asya Yayınları tarafından yayınlanmıştır. 1981 yılında, Türkiye Gazetesi tarafından Türkiye Çocuk dergisi çıkarılmaya başlanmıştır. 1982 yılında Milliyet Yayınları tarafından Milliyet Kardeş dergisi aylık olarak yayınlanmaya başlanmıştır. Kandil

Yayımları tarafından 1986 yılında Kandil Çocuk çıkarılmaya başlanmıştır. 1980'li yıllarda ise çeşitli bankalar tarafından çıkarılan çocuk dergileri de bulunmaktadır. Bunlar arasında, Başaralım (Akbank), Vakıf Çocuk (Vakıfbank), Şeker Çocuk (Şekerbank), Kumbara (İş Bankası), Başak Çocuk (Ziraat Bankası), Pamuk Çocuk (Pamukbank) isimli dergiler yer almaktadır. Elma Şekeri dergisi 1992 yılında T.C. Kültür Bakanlığı tarafından çıkarılmaya başlanmıştır. 1990-2000'li yıllara bakıldığında Mavi Kuş, Kervan, Bando, Miço, Gonca, Kırmızıfare, Ebe-Sobe, Meraklı Minik, Bilim Çocuk, TRT Çocuk, Pepee, Beyaz Bulut ve Sevgi Bir Kuş adlı çocuk dergileri öne çıkmaktadır (Arslan, Şimşek ve Yakar, 2016; Oğuzkan, 1999; Yalçın ve Aytaş, 2002).

Çocuk dergilerinin, çocukların kültürel ve yazınsal gelişimlerine olumlu etki yapabilmesi için belirli özelliklere sahip olması gerekir. Bu özellikler aşağıdaki maddeler halinde belirtilebilir (Aytekin, 2016: 260-261):

- Çocuk gazete ve dergileri biçimsel açıdan çocukları kendisine çekebilmelidir. Derginin kapağı, başlığı ve sayfa düzeni bu açıdan önemlidir.
- Çocuk gazete ve dergileri içerik bakımından da oldukça iyi hazırlanmalıdır. Güncel olaylar ve yaşanan sorunlarla toplum hayatına yönelik bilgi ve yorumlar gündeme getirilmelidir.
- Çocuk gazete ve dergilerinde kullanılan dilin oldukça sade olmasına önem gösterilmelidir.
- Sözcük dağarcığı, cümle yapısı ve paragraflar çocuğun kavrama seviyesine uygun olmalıdır.
- Çocukların bilgilerini geliştirme yanında el becerilerini de geliştirecek, yaratıcılıklarını ortaya çıkaracak çalışmalara da önem verilmelidir.
- Çocuk dergileri ders konularıyla örtüşmeli ve bu konuların daha iyi anlaşılmasını ve pekiştirmesini sağlayacak yardımcı ders kitabı özelliği göstermelidir.
- Bu dergilerde yer alan yazılar çocukları okumayı özendiren yazılar olmalı, çocuk bir sonraki dergide nelerden hangi konulardan bahsedileceğini merak etmelidir.

- Bu çalışmalarda değişik edebi türlerden (masal, hikâye, öykü, şiir vb.) örnekler verilerek çocukların ilgi alanlarının keşfedilmesine imkân tanınmalıdır.
- Milli ve dini bayramlarımızla, kendi kültürümüze özgü değerleri yurt ve bayrak sevgisini ele alan konular asla ihmal edilmemeli ve onlar hakkında çocukları bilgilendirici yazılara mutlaka yer verilmelidir.
- Çocukların büyüme ve gelişme sürecinde ilgilerinin sürekli değiştiği göz önüne alınırsa, onların fotoğrafçılık, resim, müzik, pul koleksiyonu, el işi, model çıkarma gibi özel ilgi alanlarına yönelik konular bu dergilerde ele alınmalı ve okuyucu ve yazışma köşeleri aracılığıyla çocuklar arasında iletişim sağlanmalıdır.
- Çocuklara özgü gazete ve dergilerde yazıları destekleyici resim, fotoğraf ve şekillere de yer verilmelidir. Bu resimleri çocuk kolaylıkla okuyabilmelidir.
- Bilimsel ve teknolojik gelişmelere de yer verilmeli, böylece çocuğun bilgi ve kültürünün gelişmelerine katkı sağlanmalıdır.
- Gazete ve dergilerin sayfa düzenine dikkat edilmeli ve imla hatası olmamalıdır.

Çeşitli özellikleri taşıyan nitelikli sayılabilecek çocuk dergilerinin çocuğa çeşitli yönlerden faydaları bulunmaktadır. Bu fayda ve kazanımlar aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir (Yalçın ve Aytaş, 2002: 211):

- Çocuk, dergi okurken hem hoş vakit geçirir hem de yeni şeyler öğrenir. Aynı zamanda da okuma, düşünme, okuduğunu anlama gibi alışkanlıklar kazanır.
- Çocuğun yaşamı tanımasına yardımcı olur, onun ruhuna canlılık verir, yaşama sevinci kazandırır. Çocuğun yaşama hazırlanması ve çeşitli bilgilerin kazandırılması konusunda çocuğa rehberlik eder.
- Türkçeyi en iyi şekilde konuşup yazmayı öğretirken dilin bütün incelikleriyle kullanılması becerisi kazandırır.
- Yazmaya, çizmeye, yorum yapmaya yardımcı olarak çocuğun yaratıcı, yapıcı etkinlikleri ve estetik düşüncesini geliştirir.

- Güncel olayları izleyerek kendisini ilgilendiren gelişmeler hakkında bilgi sahibi olur.
- Kendi yaş grubunda çocuklarla iletişim içinde olarak onların duygu ve düşünceleri ile kendi duygu ve düşüncelerini karşılaştırma imkânı bularak kendisini geliştirir.

2.5. Bilim Çocuk Dergisi

Bilim Çocuk dergisi, 1998 yılından itibaren 7 yaş ve üzeri çocukları hedef kitle olarak, TÜBİTAK tarafından aylık sayılar şeklinde yayınlanmaktadır. Derginin yayınlanma amaçları aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

- Bilimi küçük yaşlardan başlayarak çocuklara sevdirmek.
- Çocuklara bilim dünyasına katkıda bulunabileceklerini fark ettirmek.
- Araştırma yapma, soru sorma, merak etme ve okuma isteği uyandırmak.
- Bilimin yaşamın bir parçası olduğunu göstermek.
- Bilim alanında yaratıcılığı artırmak.
- Buluş yapmaya özendirmek (<http://www.bilimcocuk.tubitak.gov.tr/biz-taniyin/genel-tanitim>, Erişim Tarihi: 12.04.2019).

2.6. TRT Çocuk Dergisi

TRT Çocuk dergisi, 2008 yılında kurulan TRT Çocuk televizyon kanalı tarafından 2010 yılında çıkarılmaya başlanan bir aylık çocuk dergisidir. Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun sahipliğinde yayınlanan dergi ilköğretim çocuklarına ve ebeveynlerine yönelik evrensel pedagojik normlarda, kaliteli, çağdaş ve yenilikçi bir yayın içeriği sunan televizyon kanalının dergisi olma niteliğindedir.

TRT Çocuk markasının diğer çocuk dergilerinden farkı yerel içerik üreterek yayınlarını yerli hale getirerek sunmasıdır. Maysa ve Bulut - Keloğlan Masalları - Köstebekgiller - Çatlak Yumurtalar - Canım Kardeşim - Kuzucuk - Pirdino - Rafadan Tayfa - Nane Limon gibi içeriklerde milli kültürden, sanattan, tarihten ve milli kahramanların hikâyelerinden esinlenilmesi bu durumun örneğidir. TRT Çocuk Televizyonunda yer alan kahramanları renkli çizimleri, bilgilendirici konuları içeren

TRT Çocuk Dergisi, çocukların okuma alışkanlıklarına katkıda bulunurken, kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla gerçekleştirdiği Yeşilcan, Kuruş Ailesi gibi pek çok sosyal projede de çocuklara rehberlik etmektedir. TRT Çocuk Dergisi hem basılı hem de dijital ortamda yayınlanmaktadır. Ayrıca, Derginin geçmiş sayılarına EBA (<http://www.eba.gov.tr>) internet sitesinden ulaşılabilir (Erişim Tarihi: 15.12.2018).

Bunların yanı sıra TRT Çocuk dergisi, tüketime dayalı çağımızda çocuklara okuma alışkanlığı kazandırabilecek, kültürel ve yerel değerleri aktarabilecek, tüketiciliğin ve ideolojik amaçların etkilerinden uzaklaştırabilecek nitelikte bir süreli yayın örneğidir (Yiğitbaşı, 2016).

Genel olarak bakıldığında zaman Cumhuriyet döneminde ilk olarak 1924 yılında oluşturulan Sosyal Bilgiler ilköğretim programına rastlanmıştır. Ülkemizde ve dünyadaki sosyal bilgilerin gelişimi ile 2005 yılında geleneksel öğretim anlayışlarından farklı bir anlayışla Sosyal Bilgiler öğretim programı hazırlanmıştır. Günümüzde kullanılan öğretim programı da 2005 sosyal bilgiler programı yapılandırıcılık temelli bir öğretim programıdır. Tanzimat dönemi ile başlayan çocuk dergiciliği ise çeşitli evrelerden geçerek günümüzdeki halini almıştır. En nihayetinde yaşamın her alanında çocukların hayatına temas eden sosyal bilgiler dersine ve kazanımlarına ders materyallerinden farklı olarak popüler çocuk yayınlarda da rastlanabildiği görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bilimsel araştırmalarda genel olarak nitel, nicel veya nitel nicel karışımı yöntemler kullanılmaktadır. Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımına göre hazırlanmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekeği ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım, 1999: 10).

Bu araştırmada, sosyal bilimler alanında yaygın olarak kullanılan bir araştırma yöntemi olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, “yazılı, görsel malzemenin toplanıp incelenmesi olarak tanımlanabilir” (Sönmez ve Alacınar, 2013).

3.2. Çalışma Belgesi

Araştırmanın çalışma belgelerini Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergilerinin 2017 yılında yayımlanan tüm sayıları (12 sayı) oluşturmaktadır. Çalışma belgelerinin seçiminde, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı (amaçsal) örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Creswell, 2013). Amaçlı örnekleme, araştırma amacına göre bilgi açısından daha zengin durumların olduğu düşünölen olguların ele alındığı bir yöntemdir. Amaçlı örnekleme türlerinden ise ölçüt örnekleme kullanılmıştır (Büyüköztürk, vd., 2015). Böylelikle devlet kurumları tarafından yayımlanan, çevrimiçi erişimi olan, ticari reklam içermeyen, farklı bir dergi veya gazete eki özelliği göstermeyen, çeşitli araştırmalara konu olmuş, ilkokul ve üzeri öğrencileri hedef kitle olarak belirleyen ve daha geniş kitlelere ulaşabilen bu dergilerin incelenmesi uygun görölmüştür. Bilim Çocuk dergisi sayılarına TÜBİTAK internet sitesinde (<http://www.bilimcocuk.tubitak.gov.tr/arsiv>) yer alan dergi arşivinden; TRT Çocuk dergisi sayılarına ise EBA (Eğitim Bilişim Ağı) internet sitesinden (<https://www.eba.gov.tr/dergi>) pdf formatlarında ulaşılmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerini Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergilerinin 2017 yılında yayınlanan sayıları oluşturmaktadır. Veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. İncelenen dokümanlar, resmi ya da özel olabilir (Creswell, 2013). Yaygın dokümanlar; resmi kayıtlar, popüler kültür evrakları, mektuplar, gazeteler, şiirler, şarkılar, ortak kayıtlar, hükümet dokümanları, tarihsel dokümanlar, günlükler, otobiyografiler (yaşam öyküsü/özgeçmiş) gibi belgelerdir (Merriam, 2013). Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 45). Araştırmada ele alınan Bilim Çocuk ve TRT Çocuk 2017 yılı sayılarına araştırmacı tarafından internet siteleri üzerinden ulaşılmış ve bu dergiler verilerin toplanmasına başlamadan önce iki defa okunmuştur. Daha sonra ise araştırmacı tarafından tekrar okunarak gerekli fişlemeler ile verilerin toplanması gerçekleştirilmiştir.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin analizinde betimsel ve içerik analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Betimsel analizde incelenen veriler önceden belirlenen kategorilere göre özetlenir ve yorumlanır. Bu analizde temel amaç var olan durumu doğrudan ortaya koymak ve tanımlamak, verileri düzenli ve yorumlanmış bir şekilde aktarmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İçerik analizinde ise elde edilen veriler daha ayrıntılı bir işleme tabi tutulur ve betimsel yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları açık bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırma kapsamındaki yirmi dört sayı dergi, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (2018) yer alan öğrenme alanlarında bulunan kazanımlar ile incelenmiş ve ilişkili durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Kazanımlarla ilişkili olduğu belirlenen konulardan rastgele yöntemle seçilen 20 konunun belirlenen kazanımla ilişkili olduğuna dair iki alan uzmanından görüş alınmıştır. Ayrıca kazanımları yansıttığı belirlenen konulardan doğrudan alıntılar sunularak açıklanmaya

alışılmıştır. Böylelikle yapılan fişlemelerin geçerliliğinin sağlanabilmesine ve güvenilirliği artırmaya yönelik çalışılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde, Bilim Çocuk ve TRT Çocuk Dergisi sayılarında yer alan konular tablolarla sayısal olarak ele alınmış ve 5. sınıf öğrenme alanlarındaki kazanımlarla arasındaki ilişki durumu incelenmiş olup doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

4.1. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarına İlişkin Bulgular

Tablo 2. Birey ve Toplum Öğrenme Alanı Kazanımlarına İlişkin Bulgular

Öğrenme Alanı	Kazanım	Bilim Çocuk (f)	TRT Çocuk (f)	Toplam (f)
Birey ve Toplum	SB.5.1.3.	2	19	21
	SB.5.1.4.	-	2	2
Toplam	2	2	21	23

Tablo 2 incelendiğinde, Bilim Çocuk dergisi sayılarında Birey ve Toplum öğrenme alanındaki SB.5.1.3. (Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır) kodlu kazanımın edinilebilmesine yönelik toplam 2 konunun; TRT Çocuk dergisi sayılarında ise SB.5.1.3. (Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır) kodlu kazanımın edinilebilmesine yönelik 19 konunun, SB.5.1.4. (Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir) kodlu kazanımın edinilebilmesine yönelik 2 konunun tespit edildiği görülmektedir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.1.3. kodlu kazanımın (Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konuyla ilgili doğrudan alıntı şu şekildedir:

Görsel 1. Basketbol Sporu

Kaynak: Bilim Çocuk, 2017 Şubat, s. 22

Bu örnek özellikle ilgili kazanımın “Aile, akraba, arkadaş grubu, spor takımı, resim, müzik kulübü gibi sosyalleşmeye katkıda bulunan gruplar ve okul gibi kurumlar ele alınır.” açıklamasıyla uyumaktadır. Bu spor tanıtılarak çocuklara takım ruhu olma ve spora teşvik ettiği söylenebilir.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.1.3. kodlu kazanımın (Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Atletik Akın (Sırtım Yere Gelmez): Güreş, iki kişinin belli kurallar içinde birbirlerinin sırtını mindere getirme amacını taşıyan spordur. Hepimizin adını sıklıkla duyduğumuz ata sporumuz güreşte pek çok başarıya imza atıyoruz. ...güreş sporu için erkek şart değil. Kız çocukları da bu sporla ilgilenilebilir. Fakat bu spora başlama yaşı çok küçük değil. 8-9 yaşları güreşle tanışma, temel hareketlerini öğrenme, antrenmanlara katılmak için uygun. 13 yaşından itibaren de profesyonel

yarışmalara katılabılırsiniz. Ülkemizde yaygın olduğu için bu sporun eğitiminı almak da çok kolay.” (TRT Çocuk, 2017 Ekim, s. 45)

“Atletik Akın: Basketbol 5’er kişilik iki takımıla oynanır. ...basketbol bir takım sporu olduğu için insanlarla daha kolay iletişim kurabilmene, sosyalleşmene ve uyumlu olmana katkı sağlar. Türkiye erkek milli basketbol takımına 12 Dev Adam, kadın milli basketbol takımına ise Potanın Perileri deniyor. Her iki takımımızın da dünya çapında büyük başarıları var. 12 Dev Adam 2010 yılında Dünya ikincisi, Potanın Perileri ise 2014 yılında Dünya dördüncüsü oldular. Türkiye Basketbol Federasyonu Türkiye’nin her yerinden çocukların basketbolda kendilerini geliştirmeleri için pek çok yere 12 Dev Adam basketbol okulları açtı. ... eğer ilgin ve yeteneğin varsa bu okullara gidip kendini geliştirebilirsin.” (TRT Çocuk, 2017 Şubat, s. 44-45)

Yukarıdaki iki örnekte de ilgili kazanımın açıklamasına bağlı olarak derginin farklı sayılarında “Atletik Akın” bölümü altında sosyalleşmeye katkıda bulunan gruplardan spor takımları ele alındığı için ilgili kazanımla ilişkilendirilmiştir.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.1.4. kodlu kazanımın (Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünölen bir konuyla ilgili doğrudan alıntı şu şekildedir:

Görsel 2. Dumansız Hava Sahası

Kaynak: TRT Çocuk, 2017 Mayıs, s.22

“Yeşilcan’ın Maceraları (Dumansız Hava Sahası): Bu kirli havada çiçekler tabii ki solarlar. Her yeri sigara dumanı kaplamış. ...amca sigara içmeyin havamızı

bozmayın. ...her canlının temiz hava soluma hakkı vardır. Sigara dumanından içmeyenler de etkilenir. O yüzden yanımızda sigara içirtmeyelim, içenleri uyaralım.” (TRT Çocuk, 2017 Mayıs, s. 22-23)

Bu örnekte ülkemizde 4207 sayılı “Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun” da belirtildiği gibi dumansız hava sahası hakkı ele alındığı için söz konusu kazanımla ilişkili görülmüştür.

4.2. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarına İlişkin Bulgular

Tablo 3. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımlarına İlişkin Bulgular

Öğrenme Alanı	Kazanım	Bilim Çocuk (f)	TRT (f)	Çocuk (f)	Toplam (f)
	SB.5.2.1.	5	18		23
	SB.5.2.2.	24	21		45
Kültür ve Miras	SB.5.2.3.	-	12		12
	SB.5.2.4.	4	8		12
	SB.5.2.5.	3	13		16
Toplam		5	36	72	108

Tablo 3 incelendiğinde, Bilim Çocuk dergisi sayılarında Kültür ve Miras öğrenme alanındaki SB.5.2.1. kodlu kazanımın (Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder) edinilebilmesine yönelik toplam 5 konunun, TRT Çocuk dergisi sayılarında ise 18 konunun; SB.5.2.2. kodlu kazanımın (Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır) edinilebilmesine yönelik Bilim Çocuk dergisi

sayılarında 24 konunun, TRT Çocuk dergisi sayılarında 21 konunun; SB.5.2.3. kodlu kazanımın (Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler) edinilebilmesine yönelik TRT Çocuk dergisi sayılarında 12 konunun; SB.5.2.4. kodlu kazanımın (Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder) edinilebilmesine yönelik Bilim Çocuk dergisi sayılarında 4 konunun, TRT Çocuk dergisi sayılarında 8 konunun; SB.5.2.5. kodlu kazanımın (Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihi gelişimini değerlendirir) edinilebilmesine yönelik Bilim Çocuk dergisi sayılarında 3 konunun, TRT Çocuk dergisi sayılarında ise 13 konunun tespit edildiği görülmektedir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.2.1. kodlu kazanımın (Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konularla ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

Görsel 3. Sümerler Döneminden Kalma Kil Tablet

Kaynak: Bilim çocuk, 2017 Aralık, s.20

“Sümerler: Sümerler günümüzden 4.000 ila 6.000 yıl önce Mezopotamya’da yaşamış bir uygarlık. Bu uygarlık pek çok açıdan önemli. Yazıyı kullandığı bilinen ilk uygarlık olmaları, ilk kentleri kurmaları, ilk bilimsel gelişmelerin onların yaşadığı

dönemde görülmesi, takvim kullanmaları... Şimdi günümüzden binlerce yıl öncesine, Sümer Uygarlığı dönemine, Mezopotamya'ya gidiyoruz. Asya'nın batısında, Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bölgeye Mezopotamya denir. Bu bölgenin verimli topraklara sahip olması, tarih boyunca pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmasını sağladı. Sümerler de bu uygarlıklardan ilki oldu. Sümerler tarım, ticaret ve devlet yönetimi konusunda oldukça ileriydiler. Yaşadıkları coğrafyadaki toprakları tarım yapmaya elverişli hâle getirdiler. Sabanı icat ettiler, kanallar inşa ettiler. Tohum ekip, tarlaları sürerek topraktan ürün elde ettiler. Hayvanları evcilleştirdiler. Tekerleği buldular, böylece malların taşınması ve ticaret kolaylaştı.” (Bilim Çocuk, 2017 Aralık s. 16-20)

Yukarıda verilen örnekte, bir Mezopotamya uygarlığı olan Sümerlerden ve onların insanlık tarihine olan somut katkılarından bahsedildiği için bu örnek söz konusu kazanımla ilişkili görülmüştür.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.2.1. kodlu kazanımın (Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

“İlk olarak Hitit, Roma ve Osmanlı dönemlerinde kullanılmış, şehrin merkezindeki Kahramanmaraş Kalesine gittik.” (TRT Çocuk, 2017 Mayıs, s.14-15)

“...Çankırı'da yaşam milattan önce 7000li yıllara kadar uzanmaktaymış. Ayrıca Hititlerden, Kimmerler'e, Pers İmparatorluğundan, Osmanlı İmparatorluğuna birçok uygarlık Çankırı'da bulunmuş.” (TRT Çocuk, 2017 Haziran, s. 13-14)

“Tarih Burada Yaşıyor Harran Kubbeli Evleri: “Harran” isminin Sümercede “seyehat, kervan” anlamına gelen “haranu” kelimesinden geldiği düşünülmekte. Çünkü bulunduğu konumun, Akdeniz ve Dicle nehirlerine yakınlığıyla, eski bir ticaret merkezi olduğu biliniyor.” (TRT Çocuk, 2017 Aralık, s. 40-41)

Derginin “Gezgin Aile” bölümünde tanıtılmakta olan yukarıdaki il örneklerinde Kahramanmaraş ve Çankırı illerinde Anadolu uygarlıklarında Hititlerin

hüküm sürdüğü tarihi mekânlarla aktarılmıştır. Şanlıurfa'nın Harran ilçesinde yer alan Harran Kubbeli Evleri'nin tarihi geçmişi aktarılırken ise "Harran" isminin bir Mezopotamya uygarlığı olan Sümerlerden gelebileceği düşüncesi paylaşılmıştır. Dolayısıyla ilgili kazanımın bu örneklerle bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Böylece okuyucular Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının uygarlık tarihine yaptığı katkıları fark edebilir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.2.2. kodlu kazanımın (Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

Görsel 4. Sultan Ahmet Camii ve Topkapı Sarayı'nın Revzenleri

Kaynak: Bilim Çocuk, 2017 Ocak, s. 24

Derginin "Işıklı Bir Cam Resmi Vitray" adlı bölümünde renkli cam parçalarının belirli bir kompozisyon oluşturacak şekilde birleştirilmesiyle yapılan bir cam süsleme sanatı olan vitray sanatı tanıtılmıştır. Yukarıdaki görselde Topkapı Sarayı'nın revzenleri ve Sultan Ahmet Camii'ndeki revzen örnekleri tarihi eser ve tarihi mekânlara örnek olduğundan ilgili kazanımla ilişkili görülmüştür.

Derginin 2017 Mayıs ayı sayısındaki "Milli Parklarımız" adlı bölümde yasalarla koruma altına alınmış doğal ve kültürel alanlar olan milli parklar tanıtılarak ülkemiz ve dünyamız için değeri anlatılmıştır:

“Bazıları eski çağlardan kalma arkeolojik kalıntıların bulunduğu yerlerdir. Bazıları ilginç jeolojik oluşumların yer aldığı bölgelerdir. Bazıları önemli tarihi gelişmelerin yaşandığı yerlerdir. Amaç millî parkların değerlerini hiç kaybetmeden gelecek nesillere aktarılabilmesidir. Millî parklar çeşitli amaçlarla kullanılabilir. Spor, hobi, piknik, turizm, gözlem, bilimsel araştırmalar bunlardan bazılarıdır. Ülkemizde toplam kırk milli park vardır”

Görsel 5. Nemrut Dağı Milli Parkı

Kaynak: Bilim Çocuk, 2017 Mayıs, s.18-22

Söz konusu kazanımda geçen doğal ve kültürel alanlar olan milli parklar dergide tanıtılarak bu kazanımla bağlantılı olmuştur.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.2.2. kodlu kazanımın (Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Kahramanmaraş: İlk olarak Hitit, Roma ve Osmanlı dönemlerinde kullanılmış, şehrin merkezindeki Kahramanmaraş Kalesine gittik. Ardından birbirine çok yakın olan Ulu Cami ve Taş Medreseyi ziyaret ettik. Kahramanmaraş birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve tarihi dokusunu korumuş bir ilimiz. Buna daha da yakından tanık olmak için günün sonunda şehrin müzesine gittik. Maraş filinin iskeletini görünce resmen ağızımız açık kaldı. Fil iskeletinin yanında küçük küçük gözüküyorduk. Müzedeki bu eğlenceli gezimizin ardından otele döndük ve ikinci gün Taşhan, Eshab-i Kehf Külliyesi ve Döngel Mağara’nu ziyaret etmek üzere evden

çıktık. Merkezden ayrılmadan önce birçok tarihi çarşı gezdik; demirciler, bakırcılar ve meşhur ağaç oymacılarının işlerine hayranlıkla baktık. Kahramanmaraş tarihi yerleri kadar doğal güzellikleri ile de dikkat çeken bir ilimiz; yaylaları, içmeleri, mağaralar ile doğasever sporcular için de cazip olabiliyor. Yavşan ve Başkonuş yaylaları kampçılık ve doğa tatili için gayet güzel yerler. Ayrıca Uludaz Tepesi Türkiye'nin en büyük uğurböceği kolonilerine ev sahipliği yapıyor.” (TRT Çocuk, 2017 Mayıs, s. 14-15)

Yukarıdaki örnekte, Kahramanmaraş Kalesi, Ulu Cami, Taş Medrese, Taşhan, Eshab-i Keyf Külliyesi tarihi mekânlara; Maraş filinin iskeleti tarihi esere; Döngel Mağarası, Uludaz Tepesi, Yavşan ve Başkonuş yayları ise doğal varlıklara örnek olabilecek olduğundan ilgili kazanımla ilişkilendirilmiştir. Dolayısıyla öğrenciler doğal ve tarihi mekânları, nesnelere, eserleri tanıyabilir ve bunlara ilgi duyabilirler.

“Ilgaz Dağlarının ve ülkemizin en uzun nehri olan Kızılırmak'ın tüm güzelliği ile görülebileceği Çankırı birbirinden hoş doğal manzaralara sahip. ...ilk olarak birçok kez kuşatılan fakat ele geçirilemeyen Çankırı Kalesi'ni gördük. Günümüze sağlam gelememiş olsa da kale stratejik konumu sebebi ile Çankırı tarihinde çok önemli bir rol oynamış. Kale gezimizin ardından Çankırı Müzesi'ni gezmeye başladık. ...Çankırı'da yaşam milattan önce 7000li yıllara kadar uzanmaktaymış. ...Sakaeli kaya mezarlarını, Taş Mescit'i ve Bayramören Köprüsü'nü gezmek üzere yola çıktık.” (TRT Çocuk, 2017 Haziran, s. 13-14)

Bu örnekte Ilgaz Dağları ve Kızılırmak doğal alanlara; Çankırı Kalesi, Sakaeli kaya mezarları, Taş Mescit ve Bayramören Köprüsü ise tarihi mekânlara örnek olduğundan söz konusu kazanımla ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

“Balıkesir: ...şehir merkezinde keşfe çıktık. Zağnos Paşa Külliye'sini, Saat Kulesi'ni ve Kuvayı Milliye Müzesi'ni daha ilk günden gördük. Kaz Dağları Milli Parkına ve Edremit Körfezi'ne birer gün ayırmaya karar verdik. Daha sonra da Manyas Kuş Cenneti'ne gidecektik.” (TRT Çocuk, 2017 Temmuz, s. 14-15)

Verilen bu alıntıda Zağnos Paşa Külliye'si, Saat Kulesi, ve Kuvayi Milliye Müzesi tarihi mekanlara; Kaz Dağları Milli Parkı, Edremit Körfezi ve Manyas Kuş Cenneti ise doğal varlıklara örnektir.

“Kırklareli: İlk olarak Kırklareli müzesini gezdik. 1994 yılından beri ziyarete açık olan müzede binlerce eser mevcut. Müzenin ardından ilin en önemli tarihi eseri olan Hızırbey Külliyesi'ni ziyaret ettik. Bu kadar fazla eski yapının günümüze kadar gelmesi gerçekten çok etkileyici. Külliyyeden çıkınca da minibüse atlayarak doğruca İğneada Longozu'na gittik. Sularla kaplı bu ormanda öyle güzel manzaralarla karşılaştık ki. Kırklareli'ni gezmenin tarihi bilgimize çok katkısı oldu. Bir geçiş noktası olan Kırklareli'nden pek çok uygarlık geçmiş ve izler bırakmış. Beni en çok şaşırtan “dolmenler” oldu. İlk karşılaştığımızda ben ağzım açık “Bunlar da ne?” derken ablam “Aa dolmenlere bakın.” diyerek yine farkını gösterdi. Dolmenler taşlardan oluşan anıt mezarlarmış. Aşağıpınar Höyüğü ve Kanlıgeçit Höyüğü'nde ise Trakya kültürünün temellerini görme fırsatımız oldu. İki yerleşim yerinde de geçmişteki yaşama dair pek çok ipucu yakaladık. Gezimizi Dubnisa Mağarası'nı gezerek sonlandırdık.” (TRT Çocuk, 2017 Ağustos, s. 14-15)

Yukarıda verilen örnekte, Kırklareli Müzesi, Hızırbey Külliyesi, Aşağıpınar Höyüğü ve Kanlıgeçit Höyüğü tarihi mekânlara örnek olabilecek yerlerdir. Dolmenler; tarihi eserler, Dubnisa Mağarası ise doğal alanlara örnek olan yer olduğundan verilen örnekler söz konusu kazanımla bağlantılıdır.

Görsel 6. Koza Han

Kaynak: TRT Çocuk, 2017 Ekim, s. 39

“Koza, ipek, kumaş vb ticareti yapanlar için bir merkez olması düşünülmüş yapılmış. Burada hem ticaret yapılıyor hem de ürünlerini satmaya gelen tüccarlar burada konaklıyorlarmış. Handan elde edilen gelir de İstanbul'daki cami, medrese gibi önemli eserlerin giderleri için kullanılmış. Bursa'nın merkezinde, Ulu Camii ve Gazi Orhan Camii arasında yapılan Koza Han kareye yakın bir dikdörtgen şeklinde inşa edilmiş. Ortasında geniş bir avlusu, avlunun ortasında ise altında şadırvanı olan bir mescit bulunmakta. İki katlı olan Koza Han, toplam 95 odalı.” (TRT Çocuk, 2017 Ekim, s. 41)

Yukarıda verilen örnekte, derginin Büyüteç başlıklı bölümünde 15. yüzyılın sonlarında Sultan II.Bayezid tarafından Bursa'da yaptırılmış tarihi bir mekân olan Koza Han tanıtılmıştır. Böylece söz konusu kazanımla ilişkili olduğu belirlenmiştir.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.2.3. kodlu kazanımın (Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnek aşağıda sunulmuştur:

Görsel 7. Nevşehir'in Kültürel Yiyecekleri

Kaynak: TRT Çocuk, 2017 Nisan, s.14

Verilen bu örnekte Nevşehir'in kültürel unsurlarından olan yerel yiyeceklerle ilgili bilgiler aktarıldığı için öğrenciler kendi bölgelerindeki yemek kültürüyle bu bölgedeki yemek kültürünü karşılaştırabileceğinden ve farklı kültürel zenginlikleri tanıyabileceğinden bu örneğin söz konusu kazanımla bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.2.4. kodlu kazanımın (Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnek aşağıda sunulmuştur:

“Bir kültürü incelemenin en iyi yolu nedir sizce? Destanlarına bakmak olabilir mi? Destanlar, arka planında savaş, göç, deprem gibi toplumları etkileyen büyük olayların yer aldığı kahramanlık öyküleridir. Eski zamanlarda yaşayan insanların günlük yaşamıyla ilgili birçok ipucu sağlarken aynı zamanda inanışları, gelenek görenekleri, sanata ve evrene bakışları, yaşadıkları coğrafya hakkında da bilgi verirler. Gilgamiş, Dede Korkut, Karacaoğlan en bilinen destanlardandır.”
(Bilim Çocuk, 2017 Şubat, s. 54)

Sözlü kültür öğelerinden olan destanlarımız bu örnekte tanıtıldığı için ve destanların toplumsal hayatla ilişkisi aktarıldığı için söz konusu kazanımla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.2.4. kodlu kazanımın (Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

Görsel 8. III. Ahmet Çeşmesi

Kaynak: TRT Çocuk, 2017 Şubat, s.40

“Keçe'nin Yol Haritası: ...meşhur Mostar köprüsüne vardık. Savaşta yıkılan köprü 2003 senesinde bir Türk firması tarafından tekrar yapılmış. Bu köprüünün bir özelliği de iki kültürü birbirine bağlamasıymış.” (TRT, Çocuk, 2017 Temmuz, s. 11)

Yukarıdaki örneklerde yurdumuzda ve yurt dışındaki çeşitli kültürel öğelerin toplumsal hayatla ilişkisi aktarıldığı için söz konusu kazanımla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.2.5. kodlu kazanımın (Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihi gelişimini değerlendirir) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnek aşağıda sunulmuştur:

Görsel 9. Samsun

Samsun, Cumhuriyet tarihi açısından önemli yere sahip bir kent. Mustafa Kemal Atatürk 16 Mayıs 1919'da Bandırma Vapur'uyla İstanbul'dan Samsun'a doğru yola çıktı. 19 Mayıs 1919'da vapur Samsun'a yanaştı ve Atatürk kente ayak bastı. Bu olay Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcı olarak kabul edilir. 19 Mayıs günü ülkemizde 1938 yılından itibaren Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı olarak kutlanıyor.

Kentin simgesi olan Onur Anıtı, Atatürk'ün Samsun'a ayak bastığı yere dikilmiştir.

Bu Kentte Görülecek Çok Yer Var
Samsun'da çok sayıda müze bulunuyor. Bunlardan biri tarihi bir binada yer alan Samsun Kent Müzesi. Bu müzede kentin tarihi, coğrafi, kültürel, ekonomik yapısına ışık tutan çok sayıda fotoğraf, belge ve eşyanın yanı sıra balmumu heykeller de bulunuyor.

Kaynak: Bilim Çocuk, 2017 Ekim, s. 14-17

Yukarıdaki örnekte tarihi unsurlarımızın anlatılması ve yaşamsal kültürel unsurlarımızdan sayılan Samsun ili simgesi Onur Anıtı, Kent Müzesi tanıtıldığı için bu kazanımın edinilebilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.2.5. kodlu kazanımın (Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihi gelişimini değerlendirir) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Büyüteç (Bu Bir Yılan mı Yoksa Bir Kum Saati mi?) : Merdivenler çoğu zaman bizi bir kattan diğerine ulaştırır ama bazen de bir sokaktan diğerine... İstanbul'da birçok merdivenli sokak var. Sizin için bu sayımızda, bu merdivenlerden birini, Galata'da bulunan, Bankalar Caddesi ile Banker Sokağı'ni bağlayan Kamondo Merdivenleri'ni büyütecimiz altına aldık. Havanın güzelleşmesini de fırsat bilip Galata'da dolaştık, bu etkileyici merdivenden inip çıktık ve tabii ki biz de herkes gibi bu merdivenlerde bol bol fotoğraf çektirdik. 1850'li yıllarda yapılmış olan Kamondo Merdivenleri'nin mimari bilinmiyor. Ama hem konumu hem de şekli ile yıllar boyunca onu gören herkesin ilgisini çekmiş. Kimisi okuluna gitmek için her gün bu merdivenleri tırmanmış, kimisi isine. Kimisi dolaşırken denk gelmiş kimisi

sadece bu ilginç merdiveni görmek istemiş... Kamondo Merdivenleri her adımda sizi sürprizle karşılıyor. Merdivenleri çıkarken sadece bulunduğunuz yükseklik değişmiyor; inerken ya da çıkarken her basamakta farklı bir merdivende hatta farklı bir şehirde yürüyormuş gibi hissediyorsunuz. Bazen bir kum saatine, bazen "8" rakamına, bazen "S" harfine ya da DNA'mızın şekline, bazen bir çiçeğin yaprağına hatta bazen bir yılanı benziyor bu merdivenler! Bu merdiven ismini İstanbul'un birçok kösesine binalar yaptıran Kamondo ailesinden alıyor. Dede Kamondo'nun torunu tepedeki okuluna daha kolay gidebilsin diye bu merdiveni yaptırdığı söyleniyor. Kamondo Merdivenleri'nde yaklaşık 43 basamak var. Bu basamakları inip çıktığınızda yani bir caddeden diğerine geçtiğinizde bulunduğunuz yerden yüksekliğiniz yaklaşık 3 metre değişiyor.” (TRT Çocuk, 2017 Nisan, s. 40-41)

“Dünyanın En Eski İkinci ve En Kısa mesafeli Metrosu: İstanbul'un Karaköy semtindeyiz. Belki az önce vapurdan indik, belki tramvayla, belki otobüsle geldik. Hatta bir yerlerden yürüyerek gelmiş bile olabiliriz. Galiba biraz da yorgunuz, ama İstiklal Caddesi'ne nasıl çıkacağız? O dik yokuşlardan tırmanacak gücümüz yok. O zaman çok eski ve çok kısa bir yolu tercih etmeli: Tünel. Yanlış okumadınız. Az sonra kullanacağımız “Tünel” dünyanın ikinci en eski yer altı ulaşım sistemi! 1863 yılında hizmete giren Londra metrosundan sonra, dünyanın ikinci yer altı ulaşım aracı işte az önce bindiğimiz füniküler. Osmanlı Devleti zamanında, dönemin ticaret ve bankacılık merkezi olan Galata ile sosyal hayatın merkezi olan Pera arasında asansör tipi bir ulaşım aracının gerekli olduğu düşünülmüş. Fransız mühendis Eugene Henri Gavand'ın, bu projesi Osmanlı padişahı Abdülaziz Han'ın da onayını alınca inşaatı başlamış. 5 Aralık 1874'de yapımı tamamlanan Tünel'de ilk önce hayvan taşımaları deneme seferleri yapılmış. 17 Ocak 1875'te ise yerli ve yabancı bir grup davetlinin de katıldığı görkemli bir törenle Tünel hizmete açılmış.” (TRT Çocuk, 2017 Ağustos, s. 40-41)

Görsel 10. Tünel

Kaynak: TRT Çocuk, 2017 Ağustos, s. 40

Yukarıdaki örneklerde günlük yaşamda kullanılan çeşitli kültürel unsurların tarihi gelişimleriyle ilgili bilgiler sunulduğu için bu kazanımın edinilmesine olanak sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.3. İnsanlar Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Tablo 4. İnsanlar Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Öğrenme Alanı	Kazanım	Bilim (f)	Çocuk TRT (f)	Çocuk Toplam (f)
İnsanlar Yerler ve Çevreler	SB.5.3.1.	3	1	4
	SB.5.3.2.	-	1	1
	SB.5.3.3.	4	2	6
	SB.5.3.5.	-	1	1
Toplam	4	7	5	12

Tablo 4 incelendiğinde, Bilim Çocuk dergisi sayılarında İnsanlar Yerler ve Çevreler öğrenme alanındaki SB.5.3.1. kodlu kazanımın (Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar) edinilebilmesine yönelik toplam 3 konunun, TRT Çocuk dergisi sayılarında ise 1 konunun; SB.5.3.2. kodlu kazanımın (Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar) edinilebilmesine yönelik TRT Çocuk dergisi sayılarında 1 konunun; SB.5.3.3. kodlu kazanımın (Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşeri özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir) edinilebilmesine yönelik Bilim Çocuk dergisi sayılarında 4 konunun, TRT Çocuk dergisi sayılarında 2 konunun; SB.5.3.5. kodlu kazanımın (Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar) edinilebilmesine yönelik TRT Çocuk dergisi sayılarında 1 konunun tespit edildiği görülmektedir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.3.1. kodlu kazanımın (Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnek aşağıda sunulmuştur:

“Milli Parklarımız: Bu park Artvin kent sınırları içinde yer alır. Hatila Vadisi'nin tabanı derine doğru aşındığı için vadi, V tipi dar tabanlı bir vadidir. Bu vadinin yamaçları çok eğimlidir ve orta kesiminde boğaz ve kanyonlar vardır. Ayrıca burası çok zengin bir hayvan ve bitki çeşitliliğine sahiptir.” (Bilim Çocuk, 2017 Mayıs, s. 18)

Yukarıdaki örnekte Artvin merkez il sınırları içerisinde yer alan Hatila Vadisi Milli Parkı'ndan Hatila Vadisi tanıtılmıştır. Hatila Vadisi'nin vadi tiplerinden v tipi vadi olduğu açıklanmıştır. Bir yeryüzü şekli olan vadiler bu örnekte açıklandığı için ilgili kazanımla bağlantılıdır.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.3.1. kodlu kazanımın (Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konuya ilişkin örnek aşağıda sunulmuştur:

“Gezgin Aile (Kastamonu): Kastamonu, doğal ve kültürel birçok zenginliğe ev sahipliği yapmaktadır. Küre Dağları, bir milyon yıllık Ilgarini Mağarası, meşhur Valla Kanyonu, Ilgaz Dağı, sahili...” (TRT Çocuk, 2017 Şubat, s. 14)

Görsel 11. Kastamonu

Kaynak: TRT Çocuk, 2017 Şubat, s. 15

Yukarıda verilen örnekte yeryüzü şekillerinden olan “Küre Dağları”, “Valla Kanyonu”, “Ilgaz Dağı” tanıtılmıştır. Böylece öğrencilerin bu yeryüzü şekillerini haritalar üzerinde gördükleri zaman onları tanıyabilme ve açıklama yapabilecekleri düşünülerek ilgili kazanımla bağlantılı olduğu ifade edilebilir.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.3.2. kodlu kazanımın (Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konuya ilişkin örnek aşağıda sunulmuştur:

“Gezgin Aile (Zonguldak) : Zonguldak, ülkemizin Karadeniz Bölgesi’nde yer alır ve komşuları Düzce, Karabük, Bolu, Bartın’dır. Ayrıca şehrin Karadeniz’e kıyısı vardır. Hem yeşile hem maviye doyacağınız ilimiz.” (TRT Çocuk, 2017 Eylül, s. 14-15)

Bu örnekte Zonguldak kentinin Karadeniz Bölgesi’nde yer aldığı ve Karadeniz’e kıyısı olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla bu şehrin iklimine ve iklimin o bölgede yaşayan insanlara etkisine dair çıkarımlar yapılabileceği düşünüldüğünden söz konusu kazanımla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.3.3. kodlu kazanımın (Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşeri özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki

etkilerine örnekler verir) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnek aşağıda sunulmuştur:

Görsel 12. Bir Liman Kenti Samsun

Kaynak: Bilim Çocuk, s. 19

Samsun'un bir sahil kenti olması, Karadeniz Bölgesi'nin en büyük limanına sahip olması ve en kalabalık şehri olma özelliğini taşıması: doğal faktörlerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkisine açık bir örnek olarak görüldüğünden söz konusu kazanımla bağlantılıdır.

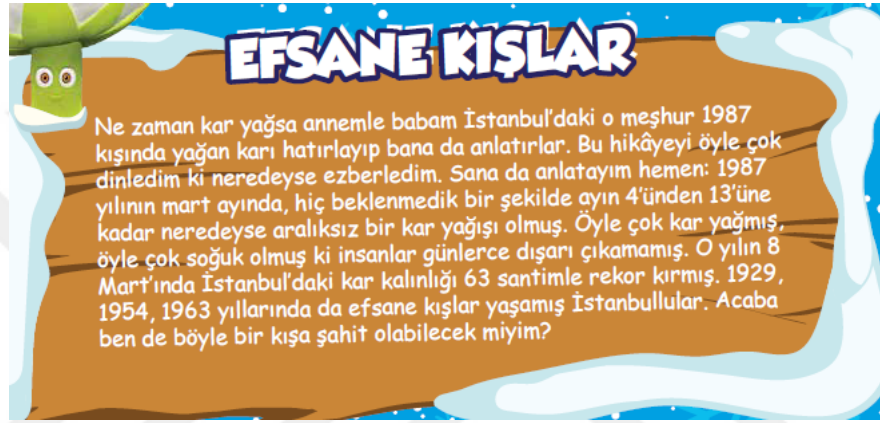
TRT Çocuk dergisinde SB.5.3.3. kodlu kazanımın (Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşeri özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnek aşağıda sunulmuştur:

“Gezgin Aile (Zonguldak): Zonguldak, ülkemizin Karadeniz Bölgesi'nde yer alır ve komşuları Düzce, Karabük, Bolu, Bartın'dır. Ayrıca şehrin Karadeniz'e kıyısı vardır. Hem yeşile hem maviye doyacağınız ilimiz... Kent ormanı, Bölüklü Yayla, Çitdere Tabiat Koruma Alanı...” (TRT Çocuk, 2017 Eylül, s. 14-15)

Bu örnekte Zonguldak ili ve çevresine yönelik beşeri ve coğrafi özelliklere yer verildiği için konunun bu kazanımın edinilebilmesine fayda sağlayabileceği düşünülmektedir.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.3.5. kodlu kazanımın (Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konuya ilişkin örnek aşağıda sunulmuştur:

Görsel 13. Efsane Kışlar

Kaynak: TRT Çocuk, 2017 Ocak, s. 38

Yukarıdaki örnekte aşırı kar yağışı olayı insanların günlük hayatını etkilemiştir. Günlerce aralıksız kar yağışının yaşanması bir doğal afet olarak değerlendirilebileceğinden ilgili kazanımla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

4.4. Bilim Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Tablo 5. Bilim Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Öğrenme Alanı	Kazanım	Bilim Çocuk TRT Çocuk Toplam (f)	(f)	(f)
Bilim Teknoloji ve Toplum	SB.5.4.1.	-	3	3
	SB.5.4.2.	1	-	1
	SB.5.4.4.	20	17	37
Toplam	3	21	20	41

Tablo 5 incelendiğinde, TRT Çocuk dergisi sayılarında Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanındaki SB.5.4.1. kodlu kazanımın (Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır) edinilebilmesine yönelik toplam 3 konunun; SB.5.4.2. kodlu kazanımın (Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular, medya okuryazarlığı üzerinde durulur) edinilebilmesine yönelik Bilim Çocuk dergisi sayılarında 1 konunun; SB.5.4.4. kodlu kazanımın (Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler) edinilebilmesine yönelik Bilim Çocuk dergisi sayılarında 20 konunun, TRT Çocuk dergisi sayılarında 17 konunun tespit edildiği görülmektedir.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.4.1. kodlu kazanımın (Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Yeşilcan’ın Maceraları: ...teknolojik araçları gerektiğinde ve yeteri kadar kullanırım. ...teknolojiyi hayatımızdan çıkarmayalım ama hayatımızı da teknolojiye teslim etmeyelim arkadaşlar. Çünkü bu işte aşırıya gider ve sınır koymazsak, kendimize zarar verir ve sevdiklerimizi de üzeriz.” (TRT Çocuk, 2017 Mart, s. 23)

“Yeşilcan’ın Maceraları: ...bilgisayarımızı, tabletimizi sürekli değil, ölçülü bir şekilde kullanmalıyız. Emin olun, arkadaşlarımızla oyun oynamak daha keyifli.”
(TRT Çocuk, 2017 Ağustos, s. 23)

Yukarıda verilen örneklerde derginin “Yeşilcan’ın Maceraları” adlı bölümünde teknolojiyi ölçülü kullanmanın üzerinde durulduğu için söz konusu kazanımla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.4.2. kodlu kazanımın (Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular, medya okuryazarlığı üzerinde durulur) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konuya ilişkin örnek aşağıda sunulmuştur:

“İnternette Aradığınızı Nasıl Bulursunuz? Arama motorunun sayfasına girdiğimiz zaman önce arama kutusuna bir sözcük ya da sözcük grubu yazarız. Daha kesin sonuçlara ulaşmak, diğer bir deyişle Daha hassas arama yapmak için aşağıdaki ipuçlarından faydalanabilirsiniz. Bir cümle ya da sözcük grubu ararken tam eşleşme sağlamak için tırnak işareti kullanın. Örneğin üç boyutlu yazıcılarla ilgili bilgiye ulaşmak istiyorsunuz. “Üç boyutlu yazıcı” yazarak arama yaparsanız bu üç sözcüğün art arda kullanıldığı sayfalar listelenir. İki ayrı aramayı aynı anda yapmak, bunların tek tek ve bir arada geçtiği sayfaları görüntülemek için, sözcüklerinizin arasına “or” ya da “veya” yazın..” (Bilim Çocuk, 2017 Ağustos, s. 10-15)

İnternetteki arama motorları medyaya ulaşmada etkili bir araçtır. Yukarıdaki örnekte, doğru bilgiye erişimin yolları aktarıldığından medya okuryazarlığının önemi anlaşılabilir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.4.4. kodlu kazanımın (Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Charles Messier’nin gökyüzüne duyduğu ilgi zamanlar artar. Gökbilim konusunda kendini yetiştirir, kitaplar okur ve insanlığın o güne dek bu alanda öğrendiklerinin önemi bir bölümünü bilgi dağarcığına ekler. Tutkuyla çalışması ve gözlem yaparken gösterdiği dikkat dönemin gökbilimcileri tarafından fark edilen

Charles Messier, 1751 yılında bir gözlemesinde çalışmak üzere Paris'e gider."
(Bilim Çocuk, 2017 Şubat, s. 9)

"İvan Petroviç Pavlov: Pavlov, 1849-1936 yılları arasında yaşamış bir Rus bilim insanı. Küçük yaşlardan itibaren bilimsel araştırmalara büyük bir ilgisi olan Pavlov, ailesinin de desteğiyle doğa bilimleri alanında üniversite eğitimi aldı."
(Bilim Çocuk, 2017 Eylül, s. 14-15)

Bilim Çocuk dergisi sayılarında "Simit ve Peynir'le Bilim İnsanı Öyküleri" bölümünde farklı bilim insanlarının bilime ilgisi ve katkıları işlenmiştir. Yukarıda Charles Messier ve İvan Petroviç Pavlov örneklerinin bahsi geçen kazanımla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.4.4. kodlu kazanımın (Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

"İbni Sina, zekâsı ve çalışkanlığı ile o kadar ilerledi ki artık problemleri öğretmenlerinden bile daha hızlı çözmeye başladı. Sarayda büyük bir kütüphane olduğunu ve bu kitapların çok değerli olduğunu biliyorum. O kütüphanede uzun süre çalışabilme izni istiyorum sizden. ... İbni Sina sonunda hayaline kavuşmuştu. Artık binlerce kitapla baş başaydı. Şimdi bilim dünyasında yepyeni yolculuklar onu bekliyordu" (TRT Çocuk, 2017 Ocak, s. 46-49)

"İbni Sina, kitapların nerdeyse hepsini okudu. Çok şükür, bu da bitti. Şimdi hangi kitabı okusam... Hmm... Sokrat Felsefesi'ni okuyayım. Bazı kitapları defalarca okudu. Okuduğu cümleler üzerinde uzun uzun düşündü. Aynı zamanda kendi kitabını da yazıyordu" (TRT Çocuk, 2017 Şubat, s.46-49)

Görsel 14. İbni Sina

Kaynak: TRT Çocuk, 2017 Mart, s. 47

Yukarıda verilen örneklerde derginin her sayısında yer alan “İbni Sina” adlı bölümde İbni Sina'nın hayatı ve bilime katkıları çizgi roman şeklinde işlenmiştir. Çizgi roman serisi aracılığıyla İbni Sina'nın çalışkanlığı, kitaplara çok düşkün olması, merakı sayesinde tıp dünyasındaki keşifleri çocuklara aktarılmaya çalışılmıştır. Bu sebeplerle konunun söz konusu kazanımın edinilmesine fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

4.5. Üretim Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Tablo 6. Üretim Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Öğrenme Alanı	Kazanım	Bilim Çocuk TRT Çocuk Toplam	(f)	(f)	(f)
Üretim Dağıtım ve Tüketim	SB.5.5.1.	1	1	2	
	SB.5.5.3.	1	-	1	
	SB.5.5.5.	2	13	15	
Toplam	3	4	14	18	

Tablo 6 incelendiğinde, Üretim Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanındaki SB.5.5.1. kodlu kazanımın (Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder) edinilebilmesine yönelik Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergisi sayılarında 1'er konunun; SB.5.5.3. kodlu kazanımın (Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder) edinilebilmesine yönelik Bilim Çocuk dergisi sayılarında 1 konunun; SB.5.5.5. kodlu kazanımın (İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir) edinilebilmesine yönelik Bilim Çocuk dergisi sayılarında 2 konunun, TRT Çocuk dergisi sayılarında 13 konunun tespit edildiği görülmektedir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.5.1. kodlu kazanımın (Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder, ekonomik faaliyetlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konuyla ilgili doğrudan alıntı şu şekildedir:

“Karadeniz’de Bir Liman Kenti Samsun: Samsun’da bulunan Bafra, Çarşamba ve Vezirköprü ovaları ülkemizin en verimli ovaları arasında yer alıyor. Verimli topraklara sahip olan bu kentin en önemli geçim kaynağı tarım. Buğday,

pirinç, tütün, çavdar, yulaf, mısır, fasulye, nohut kent sınırları içinde yetişen başlıca tarım ürünleridir.” (Bilim Çocuk, 2017 Ekim, s. 18)

Yukarıda verilen örnekte Bafra, Çarşamba ve Vezirköprü ovalarının verimli ovalar olma niteliğini taşıması ekonomik faaliyetlerden tarımı doğurmuştur. Söz konusu kazanım ekonomik faaliyetlerle coğrafi özelliklerin ilişkilendirilmesini beklediğinden, örneğin kazanımla bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.5.1. kodlu kazanımın (Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder, ekonomik faaliyetlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konuyla ilgili doğrudan alıntı şu şekildedir:

“Kastamonu: Şehrin ekonomisi tarıma dayanmaktadır ve ülkemizdeki sarımsağın önemli bir bölümü Kastamonu'nun Taşköprü ilçesinde üretilmektedir!” (TRT Çocuk, 2017 Şubat, s.15)

Yukarıda verilen örnekte Kastamonu şehrinin başlıca ekonomik kaynağının tarım olduğu belirtildiğinden söz konusu kazanımla ilişkilendirilmiştir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.5.3. kodlu kazanımın (Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konuyla ilgili doğrudan alıntı şu şekildedir:

Görsel 15. Yenilenebilir Enerji Bir Numara

Kaynak: Bilim Çocuk, 2017 Ocak, s. 8

Bu örnekte, yenilenebilir enerji üretiminin ekonomik boyutu ele alınarak insanların toplumsal hayatına etkisine değinildiğinden dolayı söz konusu kazanımla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.5.5. kodlu kazanımın (İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir, farklı alanlarda yeni fikirler geliştiren başarılı girişimcilerin çalışmalarından örnekler verilerek öğrenciler yeni fikirler üretmeye teşvik edilir. Değişen toplumsal ilgi ve ihtiyaçlar araştırılarak bunları karşılamaya yönelik yenilikçi fikirler geliştirilir) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

Görsel 16. İlaç Üretimi

İlaç Üretiminde Fotosentezden Esinlendiler

Hollanda'da bulunan Eindhoven Teknik Üniversitesinden bilim insanları ilaç üretiminde yapay yapraklardan yararlandı. Bu yapay yapraklar güneş ışığından yararlanarak ilaç üretiyor. Tıpkı gerçek yaprakların güneş ışığını kullanarak besin üretmesi gibi... Işık, yapay yaprakların içerisinde bulunan moleküllerin kimyasal tepkimeye girmeleri için gereken enerjiyi sağlıyor. Başlayan kimyasal tepkimeyle istenilen moleküllerden belirli ilaçlar üretilebiliyor.

Tuğçe Durgut

Kaynak: Bilim Çocuk, 2017 Ocak, s. 6

Yukarıda verilen örnekte derginin “Ne Var Ne Yok” bölümünde yayımlanan bilimsel güncel haberlerden bir kısım görülmektedir. Örnekte başarılı girişimcilerin yapay yaprakların güneş ışığından faydalanarak ilaç üretmesi buluşu tanıtılmaktadır. Başarılı, yenilikçi ve toplum yararına önemli bir çalışma olduğu düşünüldüğünden söz konusu kazanımla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

“Bu Robotlar Tasarlanırken Hayvanlardan Esinlenilmiş: *Araştırmacılar yeni robotlar tasarlarlarken kimi zaman doğadaki canlıların vücut yapılarından ve hareketlerinden esinleniyor. Bu tip robotlara biyomimetik robot ya da biyrobot deniyor. Tıpkı bu yazımızın konusu olan, hayvanlardan esinlenerek yapılmış robotlar gibi. Bu robotların bazıları insanları eğlendirmek, bazıları sağlık ya da savunma alanında kullanılmak, bazıları da araştırma yapmak için geliştirilmiş.*” (Bilim Çocuk, 2017 Aralık, s. 42-45)

Yukarıda verilen örnekte robotların toplumun farklı alanlarında kullanılmak üzere tasarlanması değişen toplumun ihtiyaçlarına yönelik yenilikçi bir düşünce olduğundan söz konusu kazanımla bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.5.5. kodlu kazanımın (İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir, Farklı alanlarda yeni fikirler geliştiren başarılı girişimcilerin çalışmalarından örnekler verilerek öğrenciler yeni fikirler üretmeye teşvik edilir. Değişen toplumsal ilgi ve ihtiyaçlar araştırılarak bunları karşılamaya yönelik yenilikçi fikirler geliştirilir) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Bu Okul Enerjisini Güneşten Üretiyor: Geçtiğimiz yıl Antalya’nın Kepez ilçesindeki Baraj Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde açılan “Yenilenebilir Enerji Teknolojileri” bölümü sayesinde öğrencilere güneş ve rüzgâr enerjisi teknolojileri eğitimi verilmesi amacıyla bir laboratuvar oluşturuldu. Laboratuvarda üretilen güneş panelleri sayesinde okulun enerji ihtiyacının bir kısmı karşılanabiliyor.” (TRT Çocuk, 2017 Kasım, s. 16-17)

“Güneydoğu’da Güneş Tarlaları: Yıllık 3 bin saati aşan güneşlenme süresine sahip Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde, güneş tarlalarının sayısı artıyor. En büyüğü Şanlıurfa’da kurulan güneş paneli santralleri, bölge illerde de faaliyete başladı. Bu santraller elektrik enerjisi problemleri nedeniyle sorun yaşayan çiftçiler için de gelecek dönemlerde yeni bir alternatif olarak ön plana çıkmaya hazırlanıyor.” (TRT Çocuk, 2017 Eylül, s. 16-17)

“Giyilebilir Kalp Pili: 28 yaşındayken dedesini kalp yetmezliğinden kaybeden başarılı Türk bilim insanı Canan Dağdeviren, kalp sorunları yaşayan insanlar için çözümler üretmeyi kendine görev bildi. Şimdilerde 6-7 yılda bir ameliyatla değiştirilmesi gereken kalp pilleri yerine giyilebilir kalp pilini icat etti. Bu yeni kalp pili değiştirilmesi gerekmeden kolaylıkla şarj edilebilecek. Bu pillerin kalp hastaları için yeni bir umut olacağı düşünüyor.” (TRT Çocuk, 2017 Mart s. 16-17)

Görsel 17. Yenilikçi Fikirler

Kaynak: TRT Çocuk, 2017 Eylül, s. 16

Yukarıda verilen örneklere bakıldığında derginin “Can’ın Ekranı” adlı bölümünde yenilikçi ve girişimci fikirlere, haberlere yer verilmiştir. Antalya Kepez’de kendi enerjisini üreten okul; öğrencilere girişimcilik konusunda ilham verici ve bilime teşvik edici bir haber paylaşımı olduğu düşünülmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Şanlıurfa’da kurulan güneş paneli santrallerinin bölge ekonomisine katkısı olabileceği paylaşılmıştır. Türk bilim insanımız Canan Dağdeviren’in ise giyilebilir kalp pili icadı toplumsal ihtiyaç için önemli bir buluştur. Bu örneklerin ekonomi ve girişimcilik paralelinde olmasından dolayı söz konusu kazanımla bağlantılı örnekler olduğu tespit edilmiştir.

4.6. Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Tablo 7. Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Öğrenme Alanı	Kazanım	Bilim (f)	Çocuk TRT (f)	Çocuk Toplam (f)
Etkin Vatandaşlık	SB.5.6.4	-	10	10
Toplam	-	-	10	10

Tablo 7 incelendiğinde, Küresel Bağlantılar öğrenme alanındaki SB.5.6.4. kodlu kazanımın (Milli egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklal Marşına değer verir) edinilebilmesine yönelik TRT Çocuk dergisi sayılarında 10 konunun tespit edildiği görülmektedir.

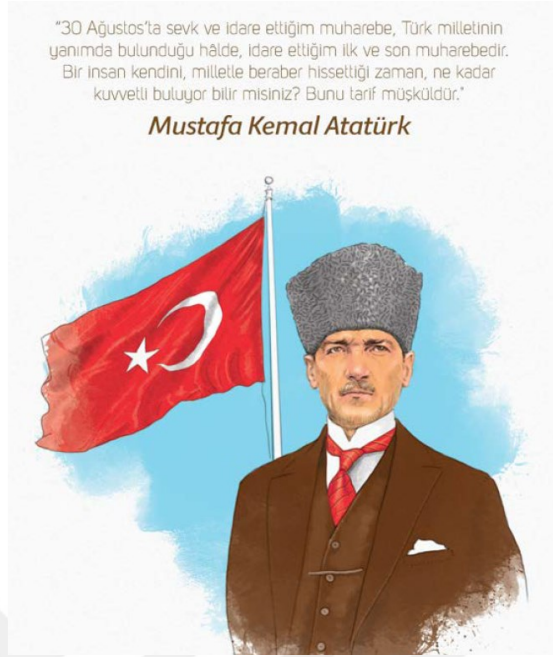
TRT Çocuk dergisinde SB.5.6.4. kodlu kazanımın (Milli egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklal Marşına değer verir) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konuyla ilgili doğrudan alıntı şu şekildedir:

Görsel 18. Ata'mdan Hatıralar

Kaynak: TRT Çocuk, 2017 Ocak, s. 20

Görsel 19. Ata'mdan Hatıralar

Kaynak: TRT Çocuk, 2017 Ağustos, s. 26

Görsel 20. Ata'mdan Hatıralar

Kaynak: TRT Çocuk, 2017 Ekim, s. 25

Yukarıdaki örneklerde belirtilen bölümlerde demokrasi vurgusu ve bağımsızlık sembollerimizden olan bayrağımız işlendiği için bu konuların söz konusu kazanımın edinilebilmesine fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

4.7. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Tablo 8. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanına İlişkin Bulgular

Öğrenme Alanı	Kazanım	Bilim (f)	Çocuk TRT (f)	Çocuk Toplam (f)
Küresel Bağlantılar	SB.5.7.2.	-	1	1
	SB.5.7.3.	1	10	11
	SB.5.7.4.	10	12	22
Toplam	3	11	23	34

Tablo 8 incelendiğinde, Küresel Bağlantılar öğrenme alanındaki SB.5.7.2. kodlu kazanımın (Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır) edinilebilmesine yönelik TRT Çocuk dergisi sayılarında 1 konunun; SB.5.7.3. kodlu kazanımın (Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar) edinilebilmesine yönelik Bilim Çocuk dergisi sayılarında 1 konunun, TRT Çocuk dergisi sayılarında 10 konunun; SB.5.7.4. kodlu kazanımın (Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir) edinilebilmesine yönelik Bilim Çocuk dergisi sayılarında 10 konunun, TRT Çocuk dergisi sayılarında 12 konunun tespit edildiği görülmektedir.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.7.2. kodlu kazanımın (Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konuyla ilgili doğrudan alıntı şu şekildedir:

“Afrika'nın En Güney Ucu Cape Town: Cape Town'un en önemli özelliklerinden biri de Atlas Okyanusu ile Hint Okyanusu'nun birleştiği yerde bulunması. Buraya Ümit Burnu deniyor. 1488'de Bartholomeu Dias, Afrika Kıtası'ndaki Ümit Burnu'nu keşfetti. Ümit Burnu Avrupa'nın Hindistan'a açılan

kapısı olduğundan Avrupalılar için “ümit” vaat ediyordu. 1652 senesinde Hollandalılar burada bir şirket kurdular. Daha sonra diğer Avrupa ülkelerinden de burada çalışmaya gelenler oldu.” (TRT Çocuk, 2017 Mart, s. 10-11)

Yukarıda verilen örnekte, derginin “Keçe’nin Yol Haritası” adlı bölümünde Ümit Burnu’nun keşfiyle 1652’de Hollandalıların burada şirket kurarak ekonomik ilişkiler başlatması ulaşım teknolojisinin bir sonucu olduğundan söz konusu kazanımla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.7.3. kodlu kazanımın (Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konuyla ilgili doğrudan alıntı şu şekildedir:

“Dünyadaki ilk millî park, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Yellowstone Millî Parkı’dır. Burası 1872 yılında millî park ilan edilmiş. Wyoming, Montana ve Idaho eyaletlerinin kesiştiği büyük bir bölgede yer alan Yellowstone Millî Parkı aynı zamanda ABD’nin en büyük millî parkı. Bu park o kadar büyük ki ülkemizdeki tüm millî parkların kapladığı alan kadar bir alanı kaplıyor. Aynı zamanda çok zengin bir hayvan ve bitki çeşitliliğine sahip. Yellowstone Millî Parkı doğal güzelliklerinin yanı sıra jeotermal kaynaklarıyla da öne çıkıyor. Burada yanardağlar ve gayzer, kaynayan çamur havuzu ve fümerol gibi doğal sıcak su kaynakları bulunuyor. ABD’nin en büyük, dünyanın üçüncü büyük doğal sıcak su kaynağı Büyük Prizmatik Sıcak Su Kaynağı’dır. Burada yeraltından yaklaşık 70°C sıcaklıkta su çıkıyor.” (Bilim Çocuk, 2017 Mayıs, s. 24-25)

Görsel 21. Yellowstone Milli Parkı

Kaynak: Bilim Çocuk, 2017 Mayıs, s. 25

Yukarıda verilen örnekte derginin “Milli Parklarımız” adlı bölümünde Amerika Birleşik Devletleri’nde bulunan Yellowstone Milli Parkı konu edilmiştir. Bahsi geçen parkın ABD’nin en büyük milli parkı olma özelliğini göstermesi, jeotermal kaynaklarıyla ünlü olması, turistik potansiyeli yüksek bir milli park olması nedeniyle söz konusu kazanımla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.7.3. kodlu kazanımın (Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar, Farklı ülke toplumlarının birbirini daha yakından tanımalarının, kültürel zenginliklerini görmesinin ve karşılıklı ön yargılarını fark etmesinin sağladığı kazançlar üzerinde durulacaktır) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

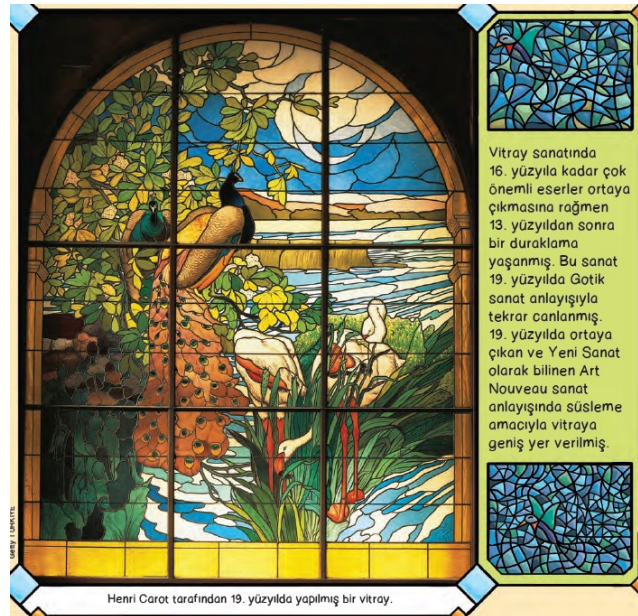
“Balıkesir ili, denize sahip olduğu için burada yaz turizmi gelişmiş. Marmara’ya ve Ege’ye kıyısı olan ilçeler ve adalar her yıl yerli-yabancı turistleri ağırlıyormuş. Dağlık yerlerde dağ sporları ve avcılık yapılması ve bölgede birçok kaplıcanın bulunması kışın dahi şehre turistlerin gelmesini sağlıyormuş.” (TRT Çocuk, 2017 Temmuz, s. 14-15)

“Bir dönem Fransızca, öncesinde ise Osmanlı toprağı olmuş olan Tunus pek çok kültürel çeşitliliğı barındırıyor. Şu anda nüfusun %95’i Müslüman. , Tunus’ta görülecek en şirin bölgelerden biri. Akdeniz mimarisıyla özdeşleşmiş mavi kapı ve pencerele beyaz evleri tam fotoğraflık. Başkente çok yakın olduğundan oldukça popüler ve turistik bir yer.” (TRT Çocuk, 2017 Ekim, s. 10-11)

Yukarıda verilen örneklerde Balıkesir şehrinin coğrafi özelliklerinin hem yaz hem de kış turizmi için elverişli olduğu ve yerli – yabancı pek çok turiste ev sahipliğı yaptığı belirtildiğinden söz konusu kazanımla ilişkilidir. Yine Tunus’un da popüler ve turistik bir bölge olduğu göz önüne alındığında kültürel zenginlikleri tanıma ve önyargıları fark etme sağlanabileceğinden bahsi geçen kazanımla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Bilim Çocuk dergisinde SB.5.7.4. kodlu kazanımın (Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir, ülkemizden ve dünyanın farklı ülkelerinden örnekler seçilerek ortak mirasın anlamı üzerinde durulur) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

Görsel 22. Dünyadan Vitray Sanatı Örneğı

Kaynak: Bilim Çocuk, 2017 Ocak, s. 26

Yukarıda verilen örnekte dünyaca ünlü vitray sanatçısı Henri Carot'un 19. yüzyılda yaptığı vitray örneği ortak miras ögesi olarak ele alınabileceği için söz konusu kazanımla ilişkili görülmüştür.

“Kukulkan Piramidi'nin İçinden Bir Piramit Daha Çıktı: Arkeologlar Meksika'da bulunan yaklaşık 30 metre yüksekliğindeki Kukulkan Piramidi'nin içinde, yaklaşık 10 metre yüksekliğinde bir piramit daha bulunduğunu keşfetti. 1900'li yılların başında yapılan bir araştırmada Kukulkan Piramidi'nin içinde yaklaşık 20 metre yüksekliğinde ikinci bir piramit olduğu anlaşılmıştı. Bilim insanları en içte kalan küçük piramidin 550-800 yılları arasında, ortanca piramidin 800-1000 yılları arasında, en dıştaki büyük piramidinse 1050-1300 yılları arasında yapıldığını tahmin ediyor. Yeni keşfedilen piramidin, yapıldığı yıllarda o bölgede yaşayan halkın bilinmeyen birçok özelliğini ortaya çıkaracağı düşünülüyor.” (Bilim Çocuk, 2017 Nisan, s.7)

Yukarıda verilen örnekte Meksika'da bulunan Kukulkan Piramidi'nin içinden yeni bir piramit daha keşfedilmesi insanlığın ortak mirası sayılacak maddi kültür öğelerine bir yenisinin eklendiğini göstermektedir. Dünyadan verilen bu örneğin söz konusu kazanımla bağlantılı olduğu düşüncesine ulaşılmıştır.

TRT Çocuk dergisinde SB.5.7.4. kodlu kazanımın (Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir, ülkemizden ve dünyanın farklı ülkelerinden örnekler seçilerek ortak mirasın anlamı üzerinde durulur) edinilmesine katkı sağlayacağı düşünülen konulara ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Afrika'nın En Güney Ucu Cape Town: ...Üzeri dümdüz olduğu için Masa Dağı adı verilen dünyanın yeni 7 tabiat harikasından biri de Cape Town'da bulunuyor. Teleferik ile çıkılan Masa Dağı'nın zirvesinde çok değişik bitkiler ve hayvanlar yaşıyor. Çoğu zaman zirvesi bulutlu olan Masa Dağı'na çıkmak için zirvenin bulutsuz ve açık olmasını beklemek gerekiyormuş. Bahsetmeden geçemeyeceğim bir de botanik bahçesi var. İçinde 7000 çeşit farklı bitki bulunuyormuş. Bu güzel mekânda hafta sonları konserler verilip piknik de yapılıyormuş. Bahçenin sanki üzerinden yürüyormuşsunuz hissi veren uzun bir

köprüsü de var. “Afrikalılar çok şanslı.” diye düşündüm bunu görünce.” (TRT Çocuk, 2017 Mart, s. 10-11)

Yukarıda verilen örnekte dünyanın yeni 7 tabiat harikasından birisi olan Masa Dağı işlenmiştir. Masa Dağı insanlığın ortak mirasına bir örnek teşkil ettiğinden söz konusu kazanımla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

“...gezimizin ilk durağı Ulusal Tarih Müzesi idi. Burada dinazor iskeletleri vardı. Çok ilginç bir müze. Oradan çıkınca Bilim Müzesine gittik. Burada da bilimin gelişmesi sanayi devriminden başlayarak anlatılıyordu.” (TRT Çocuk, 2017 Mayıs, s. 10-11)

Görsel 23. Farklılıklar Şehri Londra

Kaynak: TRT Çocuk, 2017 Mayıs, s. 10

Yukarıda verilen örnek incelendiğinde, Londra'dan Ulusal Tarih Müzesi ve Bilim Müzesi insanlığın ortak mirası olarak değerlendirilebilecek mekânlar olduğundan söz konusu kazanımla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“Beyrut’un simgelerinden ilki Jeita mağaraları. Burası ‘011’de dünyanın yeni 7 harikası seçilirken finalistler arasına kalmış, gerçekten de büyüleyici bir yer. 9 km’lik bir alana yayılmış, iki katlı devasa mağarada yaşadığımız andan kopup bambaşka bir zaman dilimine ışınlandık. Milyonlarca yıllık bir karstik aşınımı görsel şölene dönüştüren yaratıcıya bir kez daha hayran olmamak mümkün değil. Karanlık sulara yapacağız sal gezintisinde, incelikle işlenmiş yüzlerce sanat eseri görebiliyorsunuz. ...burada Meryem Ana heykelinin olduğu kiliseye ulaştık. Bu güzel

tepeden Jouineh kıyıları ayaklarınızın altında kaldı. Byblos'un tarihteki ilk ticaret limanı olduğu biliniyor.” (TRT Çocuk, 2017 Haziran, s. 10-11)

Yukarıda verilen örnekte Lübnan'ın başkenti olan Beyrut'ta bulunan “Jeita Mağaraları” da dünyanın yeni 7 harikasından seçilmiştir. Yine Meryem Ana heykelinin bulunduğu kilise de dini açıdan önemli bir merkez olduğundan insanlığın ortak mirası olarak değerlendirilir. Dolayısıyla söz konusu kazanımla bağlantılı bir örnek olarak gösterilebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Araştırma sonucunda incelenen Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergilerinin 2017 yılı tüm sayılarının 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan çeşitli kazanımlarla ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Bilim Çocuk dergisi 2017 yılı tüm sayılarının incelenmesi sonucunda Birey ve Toplum öğrenme alanının kazanımlarına 12 sayıda 2 kez yer verildiği görülmektedir. Yer verilen bu konular basketbol gibi sosyalleşmeye katkıda bulunan takım sporları aracılığıyla anlatılmıştır. Diğer öğrenme alanları ile karşılaştırıldığında en az bu öğrenme alanındaki kazanımlara yer verilmiştir. Bireyin kişisel gelişimi, sorumluluk gibi beceriler göz önüne alındığında bu öğrenme alanının kazanımlarına çok az yer verilmesi bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

TRT Çocuk dergisinde 2017 yılı tüm sayılarının incelenmesi sonucunda ise Birey ve Toplum öğrenme alanının kazanımlarına 21 kez yer verildiği görülmektedir. Genel olarak *Yeşilcan'ın Maceraları*, *Keloğlan'la Harekete Geç*, *Atletik Akın*, *İbi ile Keşfediyoruz* başlıkları altında bu kazanımlar işlenmiştir. Bahse konu olan kazanımlarda görev ve sorumluluklar, bireyin katıldığı gruplardaki oynayacağı roller çizgi karakterler aracılığıyla anlatılmıştır. Bu içerikler göz önüne alındığında Sosyal Bilgiler dersinde bu öğrenme alanının önemi anlaşılmaktadır.

Bilim Çocuk dergisi 2017 yılı tüm sayıları incelendiğinde toplamda 36 kazanımla dergide en fazla yer bulan Kültür ve Miras öğrenme alanı olmuştur. Bu öğrenme alanının kazanımlarına dergide çeşitli ağırlıklarda ve farklı bölüm başlıklarında yer verilmiştir. Bahsedilen konular Mezopotamya ve Çatalhöyük gibi tarihi yerler ve tarih öncesi somut kalıntılar olmuştur. Yine Süleymaniye Camii, Topkapı Sarayı ve Ayasofya gibi tarihi mekânlarda kullanılan vitray, ebru gibi geleneksel el sanatları tanıtılmış ve görsellerle desteklenmiştir. Ayrıca doğal varlıklardan olan mili parklar ve doğal güzellikler derginin her sayısında işlenmiştir.

TRT Çocuk dergisi 2017 yılı tüm sayılarının incelenmesi sonucunda da 72 kazanımla dergide en fazla yer bulan Kültür ve Miras öğrenme alanı olmuştur. 2017 yılının tüm sayılarında *Gezgin Aile* bölümü altında ülkemizin çeşitli kentlerinin tarihi yerleri, doğal güzellikleri ve müzeleri tanıtılmıştır. *Büyüteç* bölümü altında Kadın Eserleri Kütüphanesi, İstanbul Galata'da bulunan Kamondo Merdivenlerinin tarihi hikâyesi, Bayburt'ta bulunan Baksı Müzesi, İzmir'de bulunan tarihi Sokak Asansörü, İstanbul'daki Tünelin tarihi gelişimi, Beyazıt Kulesi, Bursa'daki tarihi Koza Han, Harran Kubbeli Evleri gibi çeşitli şehirlerden tarihi ve kültürel yerler tanıtılmıştır. Bu tanıtımlarla kazanımların aktarılması çocukların kendi kültürlerini ve farklı kültürleri tanıma şansı bulması, kültürel mirasımıza sahip çıkması açısından önemlidir. Dolayısıyla kültür ve mirasın aktarımının sıklıkla yer alması takdire değer bir durum olarak değerlendirilebilir.

İnsanlar Yerler ve Çevreler öğrenme alanında incelenen Bilim Çocuk dergisinde toplam 7; TRT Çocuk dergisinde ise toplam aktarılabilecek 5 kazanım olduğu tespit edilmiştir. Doğrudan aktarılabilecek kazanım sayısı az olsa da dolaylı yönden farklı bölümlerde çıkarım yapılabileceği düşünülmüştür. Bu öğrenme alanı kazanımları bu dergilerde oldukça az yer almıştır. Bilim Çocuk dergisi 2017 yılı tüm sayılarının incelenmesi sonucu yeryüzü şekillerine örnek olacak şekilde dağlar, vadiler çeşitli bölümlerde ele alınmıştır. Yine nüfus ve nüfusun dağılışına ilişkin konular vardır. Bilim ağırlıklı bir dergi olarak haritalar, iklim ve doğal afetler gibi konuların az işlenmesi bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir. TRT Çocuk dergisi 2017 yılı tüm sayılarının incelenmesi sonucu ilk olarak Eylül ayı sayısında bu öğrenme alanı ile ilgili aktarılabilecek kazanıma rastlanmıştır. Bu kazanım Zonguldak ili yer şekilleri olarak karşımıza çıkmıştır. Diğer öğrenme alanları ile karşılaştırıldığında çocuklara aktarılabileceği düşünülen 5 kazanımla en az öğrenme alanı olmuştur. Doğrudan coğrafya sosyal bilim disiplini ile ilgili olan bu öğrenme alanı ile ilgili olabilecek kazanımlar her iki dergide de oldukça azdır. Dergilerin hitap ettiği yaş kitlesi düşünüldüğünde, çocukların küçük yaştan coğrafya bilimine merakının teşvik edilememesinin bir eksiklik olduğu değerlendirilebilir. Öğrencilerin doğal çevreye duyarlılık ve gözlem gibi beceriler kazanabilmesi için incelenen her iki dergide de coğrafya temelli konuların artırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

İncelenen dergilerde, Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı en sık işlenen konuların başında gelmiştir. Her iki çocuk dergisinde de eşit sayılabilecek ağırlıklarda bu öğrenme alanı kazanımlarına yer verilmiştir.

Bilim Çocuk dergisi 2017 yılı tüm sayılarının incelenmesi sonucunda çeşitli ağırlıklarda Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı ile ilgili bölüme yer verildiği görülmüştür. Toplam 21 kazanım olarak yer almıştır. Bu kazanımlar genelde *Ne Var Ne Yok* bölümü altında bilimsel güncel haberler, yenilikçi ve girişimci fikirler olarak aktarılmıştır.

TRT Çocuk dergisi 2017 yılı tüm sayılarının incelenmesi sonucunda Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı ile ilgili kazanımlara 20 kez rastlanmıştır. Derginin her sayısında sunulan *Can'ın Ekranı* bölümünde bilimsel düşünmenin önemine katkı sağlayacak fikirler ve haberler yer almıştır. Derginin hitap ettiği yaş kitlesi düşünüldüğünde, bilime teşvik edecek paylaşımların çokça yer aldığı düşünülmektedir. Ayrıca bir hekim ve başta gelen İslam düşünürlerinden olan İbni Sina derginin her sayısında yer almış olup; çalışkanlığı, farklı disiplinlerdeki başarısı, eserlerinin günümüzde bile geçerliliği çizgi karakterler aracılığıyla devamlı bir şekilde işlenmiştir. Türk İslam dünyası için böyle büyük bir bilim insanının işlenmesi oldukça önemli görülmektedir.

Bilim Çocuk dergisi 2017 yılı tüm sayılarının incelenmesi sonucunda Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı ile ilgili kazanımlara 4 kez rastlanmıştır. Üretim tüketim ve dağıtımaya yönelik yeni fikirlerin ele alınmaması, ekonomik faaliyetlerin ve mesleklerin tanıtılmaması bir eksiklik olarak görülmektedir.

TRT Çocuk dergisi 2017 yılı tüm sayılarının incelenmesi sonucunda Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı ile ilgili kazanımlara 14 kez yer verildiğine ulaşılmıştır. Bu kazanımlara *Can'ın Ekranı* bölümünde dünyanın farklı yerlerinden büyük küçük girişimcilerin buluşlarına ve fikirlerine yer verilmiştir. Bu öğrenme alanının her sayıda yer bulması çocukların bilime ilgisini güçlendireceği için faydalı olabileceği düşünülmüştür.

Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı ile ilgili kazanımlara sadece TRT Çocuk dergisinde 10 kez rastlanmıştır. Bunlar, derginin genelde *Ata'mdan Hatıralar* adlı bölümde bayrak görsellerine ve Atatürk'ün sözlerine yer verilerek işlenmiştir. Bu öğrenme alanı içinde yer alan İstiklal Marşımıza önemli gün ve haftalarda dahi yer verilmemesi bir eksiklik olarak görülmektedir. Türk milleti olarak en önemli değerlerimizden olan İstiklal Marşımızın çocuklara okul dışında da aktarılması için gereken önemin verilmesinin gerektiği düşünülmektedir. Farklı kazanımlarda yer bulan resmi kurumlar, yönetim birimleri ve temel görevleri, temel haklar gibi yurttaşlık ile ilgili kazanımları karşılayacak konulara yer verilmesi faydalı olabilir.

Bilim Çocuk dergisi 2017 yılı tüm sayılarının incelenmesi sonucunda Küresel Bağlantılar öğrenme alanı ile ilgili kazanımlara 11 kez değinildiğine ulaşılmıştır. Bu kazanımlar farklı bölüm başlıkları altında karşımıza çıkmıştır. Dünyanın çeşitli yerlerindeki, Louvre gibi önemli müzeler ve somut kalıntılar, ressamlar ve ünlü sanat eserleri, turizmin uluslararası önemi üzerinde durulmuştur. Ayrıca dünyadaki ortak miras öğeleri ele alınmıştır.

TRT Çocuk dergisi 2017 yılı tüm sayılarının incelenmesi sonucunda Küresel Bağlantılar öğrenme alanında yer alan kazanımlara 23 kez yer verildiğine ulaşılmıştır. Bu kazanımlar Kültür ve Miras öğrenme alanından sonra en çok ele alınan ikinci öğrenme alanı olmuştur. Derginin her sayısında sürekli olarak yer alan *Keçe'nin Yol Haritası* bölümünde farklı ülkelerdeki kültürel ve doğal miras öğeleri detaylı bir şekilde tanıtılmıştır. Bunun sonucunda öğrencilerin dünyadaki ortak miras öğelerini ve kültürel zenginlikleri daha yakından tanıyıp anlayacağı düşünülebilir.

5.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki önerilerin sunulması uygun görülmüştür.

1. Çocuklara yönelik yayın yapan farklı özel kurumların dergileri de Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kazanımları dikkate alınarak incelenebilir.
2. İncelenen dergiler, Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanımlarıyla ilişkili görülen konular açısından zengin olduğundan bu öğrenme alanı kazanımlarının edinilebilmesi için öğretmenler tarafından yardımcı kaynak olarak kullanılabilir.
3. İncelenen dergilerin, Sosyal Bilgiler dersi için yardımcı kaynak vazifesi görebileceği düşünüldüğünde bu dergilerin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okul kütüphanelerine kazandırılması önemli görülmektedir.
4. Dergilerin okul dışı vakit geçirmede önemli bir materyal olduğu düşünüldüğünde, velilerin bu dergileri seçerken nitelikli yayınları tercih etmeye özen göstermesi önerilmektedir.
5. Bilim Çocuk dergisi, dergide oldukça az yer bulan Birey ve Toplum, Üretim Dağıtım Tüketim ve Etkin Vatandaşlık öğrenme alanları ile ilgili kazanımları karşılayacak sosyal bilimler konularına yönelik içerik hazırlayabilir.

6. KAYNAKLAR

- Akpınar, M., ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Arslan, M. A., Şimşek, T., ve Yakar, Y. M. (2016). Çocuk edebiyatı tarihi. T. Şimşek (Editör). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, ss. 45-70.
- Ata, B. (2006). Sosyal bilgiler öğretim programı. C. Öztürk (Editör). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, ss. 71-83.
- Aydemir, M. (2015). *Ortaokul sosyal bilgiler programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen becerilerin kazanım ve etkinlikler ile öğrenci çalışma kitaplarında yer alma düzeyinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Aydın, E. (2016). *Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya kazanımlarına ait görsellerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Aydın, M., ve Oturak-Eyecisoy, H. (2014). Sosyal bilgiler eğitiminde öğrenme alanları. S. İnan (Editör). *Sosyal bilgiler eğitime giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 37-45.
- Aytekin, H. (2016). *Çocuk ve gençlik edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Badem, S. T. (2012). *İlköğretim 7 sınıf sosyal bilgiler programının ekonomi ve sosyal hayat ünitesindeki kazanımların gerçekleşme düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri Elazığ ili örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Başgöz, İ. (1995). *Türkiye'nin eğitim çıkmazı ve Atatürk/The problems of education in Turkey and Atatürk*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, Başbakanlık Basımevi.

- Bektaş Öztaşkın, Ö. (2016). Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. R. Turan, ve T. Yıldırım (Editörler). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 1-30.
- Bilgili, A. S. (Editör). (2016). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Bilim Çocuk, Web: <http://www.bilimcocuk.tubitak.gov.tr> adresinden 12 Nisan 2019'da alınmıştır.
- Bilim Çocuk, Web: <http://www.bilimcocuk.tubitak.gov.tr/bizi-taniyin/genel-tanitim> adresinden 12 Nisan 2019'da alınmıştır.
- Budak, L., ve Budak, Ç. (2014). Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne ilköğretim programları (1870-1936). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(1), 377-393.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., ve Çakmak, E. K. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cicioğlu, H. (1982). *Türkiye Cumhuriyetinde ilk ve orta öğretim: (tarihi gelişimi)* (No. 334). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
- Çakırlar, A. (2011). *İlköğretim 4 ve 5 sınıf sosyal bilgiler dersi programında yer alan ara disiplinlerin kazanımlarla uyumu ve ara disiplinlerden yararlanma konusuna ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi Çorlu örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Çakmak, Z., ve Taşkiran, C. (2015). 7. sınıf sosyal bilgiler dersi Türk tarihinde yolculuk ünitesindeki kazanımlar ve Gagne'nin öğrenme ürünleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(38), 181-190.
- Çatak, M. (2015). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 62(62), 69-94.

- Çatak, M. (2016). Sosyal bilgiler programlarının tarihi. S. Şimşek (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 1-26.
- Çoban, O., ve Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması/Comparison of 2005 and 2017 social studies curriculum in terms of learning area, acquisition, concept, value and skill. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 479-505.
- Demir, P. (2015). *Yenilenmiş bloom taksonomisine göre 2005 yılı sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlar ve seviye belirleme sınav soruları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk, ve D. Dilek (Editörler). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 18-49.
- EBA, Web: <http://www.eba.gov.tr> adresinden 15 Aralık 2018'de alınmıştır.
- Egüz, Ş. (2017). *Sosyal bilgiler dersindeki küresel eğitimle ilgili kazanımların iletişim teknolojileri kullanılarak öğretimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eldiven, F. (2018). *Türkiye'de yayımlanan çocuk dergilerinde çocuk kimliği tasarımı: Çocuk Sesi, Gürbüz Türk Çocuğu, TRT Çocuk, Bilim Çocuk dergilerinin karşılaştırmalı analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Erden, M. (2000). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Gezer, M., ve İlhan, M. (2015). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımları ile ders kitabı değerlendirme sorularının SOLO taksonomisine göre incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 1-25.

- Güngör, M. (2017). *8 sınıf T C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi kazanımlarının kavratılmasında yaratıcı drama etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaçar, T. (2009). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarının gerçekleştirilme düzeyine ilişkin öğretmen Görüşleri (Diyarbakır ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Keçe, M., ve Merey, Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinler arası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 110-139.
- Kılıçoğlu, G. (2015). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi. M. Safran (Editör). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, ss. 3-16.
- Kodal, T., ve Tarhan, Ö. (2014). Sosyal bilgiler eğitiminde kazanımlar. S. İnan (Editör). *Sosyal bilgiler eğitime giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 47-87.
- Köksal, H. (2016). İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı. R. Turan, ve T. Yıldırım (Editörler). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 35-57.
- MEB (2005). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber (3.Baskı)*. (Çev. S. Turan). Ankara: Nobel Yayınevi.

- Miles, M. B., and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. London: SAGE Publications.
- Oğuzkan, A. F. (1999). *Çocuk edebiyatı: yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Öztürk, C., ve Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- RTÜK (2013). *Türkiye’de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması*. Web: <https://www.rtuk.gov.tr/haberler/3787/18/turkiyede-cocuklarin-medya-kullanma-aliskanliklari-arastirmasi-sonuclandi.html> adresinden 25 Şubat 2019’da alınmıştır.
- Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay, ve A. Öcal (Editörler). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, ss. 2-16.
- Samsa, Z. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin kazanımlarına ilişkin bilgi düzeyleri ve görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Sönmez, V. (1997). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V., ve Alacapınar, F. G. (2013). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Şimşek, H., ve Yıldırım, A. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şimşek, S. (2016). Sosyal bilgiler programının yapısı ve özellikleri. S. Şimşek (Editör). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 24-56.

- Tetik, A. (2012). *İlköğretim 5 sınıf sosyal bilgiler programı kazanımlarının ulaşılma düzeyinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Tetik, A., ve Arslan, A. (2013). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler programı kazanımlarının ulaşılma düzeyinin belirlenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 280-294.
- TRT Çocuk, Web: (http://trtcocukdergisi.com/?page_id=2 adresinden 15 Aralık 2018'de alınmıştır).
- Yalçın, A., ve Aytaş, G. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Basım Yayım Pazarlama.
- Yanpar, T. (2006). Etkili ve anlamlı öğrenme için kuramsal yaklaşımlar ve yapılandırıcılık. C. Öztürk (Editör). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, ss.85-109.
- Yazıcı, H., ve Koca, M. K. (2011). Sosyal bilgiler öğretimi programı. B. Tay, ve A. Öcal (Editörler). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, ss. 20-37.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23, 7-17.
- Yılmaz, M. (2018). *TRT Çocuk Dergisi'nde milli değerler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yiğitbaşı, K. G. (2014). Türkiye'de çocuk dergiciliği: TRT Çocuk dergisi örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 37-56.

ÖZGEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı ve Soyadı: Aslıhan GEZ

Doğum Tarihi ve Yeri: 06.06.1995/ Sivas

E-Posta Adresi: aslihangez@gmail.com

AKADEMİK BİLGİLER**Öğrenim Durumu:**

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	2013-2017
Yüksek Lisans	Sosyal Bilgiler Eğitimi	Giresun Üniversitesi	2017-...

Yayımlar:

Gez, A., ve Ekiz, C. (2018, Nisan). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlilik İnançları ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları Giresun Üniversitesi Örneği. III. INES Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi, Antalya.

Ekiz, C., Gez, A., ve Erbaşaran, Z. (2018, Nisan). “İstanbul Muhafızları” Çizgi Dizisinin Kültür ve Miras Yönünden İncelenmesi. III. INES Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi, Antalya.